

CONSILIUL OAMENILOR MUNCII DE NAȚIONALITATE GERMANĂ DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎNTRE DIRECTIVELE PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ȘI APĂRAREA INTERESELOR ȘVABILOR BĂNĂȚENI (1968–1973)

Vasile Rămneanțu*

Cuvinte-cheie: șvabi, reprezentare proprie, comunism, județul Timiș, politică, cultură

Keywords: Swabians, own representation, communism, Timiș County, politics, culture

După 23 august 1944 situația germanilor din România a devenit dramatică datorită măsurilor care au fost luate contra lor, la ordinul sovieticilor.

În Banat, o parte a populației șvabe au părăsit provincia împreună cu armata germană dar, în perioada care a urmat, mulți dintre aceștia au revenit la casele lor. În toamna anului 1944 a fost luată o primă măsură contra acestora, când șvabii au fost internați, fiind învinuiți de “colaboraționism”, în lagăre aflate pe teritoriul României.

Situația lor s-a agravat în ianuarie 1945, când în urma ordinelor venite de la Kremlin, au fost deportați, fără să se țină seama de nici un criteriu politic, în lagărele de concentrare din URSS, unde în condiții de cele mai multe ori inumane, au fost obligați să muncească în sectoarele economice cele mai dificile. O bună parte dintre aceștia au murit în lagărele respective, iar dintre cei întorși acasă, mulți au fost bolnavi.¹

Concomitent, locuitorii șvabi din satele bănățene au fost grav loviți de prevederile legii agrare din martie 1945, când cea mai mare parte a proprietăților lor

* Universitatea de Vest din Timișoara, b-dul Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: vasileramneantu@yahoo.com

¹ *O istorie a Banatului*, ed. I, Ioan Bolovan, Rudolf Gräf, coord. (Cluj-Napoca: Editura Școala Ardeleană, 2023), 431–438. În privința deportărilor în URSS, vezi și Albert Bohn, Werner Kremm, Peter – Dietmar Leber, Anton Sterbling, Walter Tonța, eds., *Deportarea germanilor din Banat în Uniunea Sovietică. O prezentare a perspectivei copiilor lor prin relatări (re)povestite* (Timișoara: Cosmopolitan-Art, 2022); Smaranda Vultur, *Germanii din România prin poveștile lor* (București: Paideia, 2000).

(inclusiv casele) au fost confiscate², iar germanii rămași pe teritoriul României nu au avut drept de vot la alegerile parlamentare din 1946.

Dar tragedia lor nu a luat sfârșit, în perioada 1946–1947 șvabii bănățeni fiind trimiși din nou la muncă obligatorie (minele din Petroșani etc.)³, iar din vara anului 1951 în Bărăgan.

În anii '50 ai secolului trecut, măsurile represive contra populației germane au scăzut în intensitate față de perioada anterioară, în anul 1949 constituindu-se Comitetul Antifascist German care avea menirea să reprezinte interesele germanilor din România.⁴

În același timp, au apărut reviste literare în limba germană, s-a înființat la Timișoara, Teatrul de stat german, formațiuni artistice etc.⁵ Totodată însă, populația de etnie germană a fost atent supravegheată de către organele de Securitate, în anii '50 având loc arestări în rândul acesteia, fiind cunoscute procesele politice în care au fost implicați scriitori sași sau “Procesul Biserica Neagră”⁶.

În septembrie 1953 în cadrul unei ședințe a Biroului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, liderii comuniști români au recunoscut că în cadrul procesului de expropriere a germanilor au fost săvârșite greșeli, hotărându-se repararea unora dintre acestea. Drept urmare, Prezidiul Marii Adunări Naționale a aprobat, la 18 martie 1953, decretul nr. 81/1954 prin care cetățenii români de naționalitate germană sau maghiară care făceau parte din categoria țăranilor sau muncitorilor în momentul aplicării reformei agrare din 1945, aveau dreptul să-și recapete casa sau în cazul când acest lucru nu mai era posibil, să primească un alt teren pe care să-și clădească o altă locuință.⁷

Plenara CC al PCR din 24–25 octombrie 1968 a hotărât crearea Consiliilor oamenilor muncii ale naționalităților conlocuitoare din România. Se arăta că propunerea venea din partea Comitetului Executiv al CC al PCR, urmărindu-se

² Laura Gheorghiu, “Comunitatea germană în perioada comunismului timpuriu, 1945–1960,” în Ottmar Trașcă, Remus Gabriel Anghel, eds., *Un veac frământat. Germanii din România după 1918* (Cluj-Napoca: Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Colecția Minorități, 2019), 174.

³ *O istorie a Banatului*, 437.

⁴ Gheorghiu, “Comunitatea germană,” 176.

⁵ *Ibid.*, 188.

⁶ *Ibid.*, 191–192, 196.

⁷ *Ibid.*, 188. Referindu-se la această decizie Rudolf Polenda consideră, pe bună dreptate, că hotărârea din 1953–1954 nu a reprezentat “o restituție in integrum” deoarece și-au re primit casele și gospodăriile doar cei care înainte de expropriere nu făceau parte din categoria “exploata-torilor”, trebuind în noul context socio-politic să devină membrii ai Cooperativelor de Producție sau muncitori, vezi Rudolf Polenda “Schimbări socio economice la germanii din România în timpul comunismului,” în *Un veac frământat*, 259.

asigurarea unor “condiții mai bune participării active, multilaterale și în mod organizat a oamenilor muncii de naționalitate germană la dezbaterea și înfăptuirea” politicii interne și externe a PCR.

Consiliul era constituit ca un organism permanent, avea un caracter reprezentativ, era integrat în cadrul Frontului Unității Socialiste, iar sediul său central era la București. Noua organizație era condusă de către un birou care avea menirea să asigure desfășurarea activităților curente, membrii acestuia fiind desemnați de către consiliile județene ale oamenilor muncii de naționalitate germană.

Consiliile județene ale oamenilor muncii de naționalitate germană urmau să se înființeze în județele cu populație germană numeroasă, membrii acestora fiind desemnați de către reprezentanții oamenilor muncii de etnie germană din județul respectiv.

Consiliile județene respective aveau în fruntea lor un președinte, doi-trei vicepreședinți și un secretar care își vor desfășura activitatea în conformitate cu principiul muncii colective și pe baze obștești. Se mai preciza că aceste Consilii nu vor beneficia de aparat salariat.

În vederea îndrumării procesului de constituire a consiliilor locale și centrale ale oamenilor muncii de naționalitate germană se propunea înființarea unor comisii de organizare.⁸

În “Planul de muncă privind lucrările de constituire a Consiliilor județene ale oamenilor muncii de naționalitate germană, maghiară și sârbă”, se prevedea ca pentru coordonarea activității în acest sens să fie create comisii de organizare, cea germană fiind formată din Iosif Szekler (posibil Johann Szekler n.a.), Wilhelm Potocsnik, Ștefania Funk, Iosif Bayerle, Adalbert Sontag, Nicolae (Nikolaus, n.a.) Bervanger, Ștefan Binder.

La întrunirile de constituire ale Consiliilor județene ale naționalităților conlocuitoare urmau să participe 400 de reprezentanți germani, desemnarea acestora urmând a avea loc în cadrul ședințelor de birou ale comitetelor comunale, orașenești și municipale de partid, la care erau prezente și conducerile organizațiilor de masă, obștești și de stat.

Aceste alegeri erau planificate să aibă loc între 3–5 noiembrie 1968, iar Consiliului județean al oamenilor muncii de naționalitate germană urma să fie constituit la 7 noiembrie, în Aula Universității din Timișoara.⁹

⁸ *Scânteia* (25 octombrie 1968): 1; (26 octombrie 1968): 2.

⁹ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (SJTAN), *Comitetul județean PCR Timiș*, dosar nr. 390/1968, f. 1–2. Dintre membrii comisiei de organizare, Iosif Bayerle (1914–1986) era de profesie lăcătuș, urmând apoi o serie de cursuri de partid. A fost membru al Ajutorului Roșu începând cu anul 1934, iar după 1944 a deținut o serie de funcții politice, printre care secretar al Comitetului regional de partid Banat, președinte al Colegiului regional de partid Banat,

Lucrările de constituire a Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș au fost deschise de către Johann Szekler, directorul Teatrului german de stat, care a dat cuvântul primului secretar al Comitetului județean PCR Timiș, Mihai Telescu.

Au mai rostit cuvântări Gertrude Weissmuller, muncitor la Fabrica “Bumbacul” din Timișoara, conferențiarul universitar dr. Ștefan Binder de la Universitatea Timișoara, Johann Brauer, profesor la Liceul din Jimbolia, Franz Kiemschneider, muncitor la UMT, Hans Kehren, actor, Karl Orner, învățător, Karl Pflieger, președintele CAP Bacova.

Consiliul județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană l-a avut ca președinte pe Nikolaus Berwanger, redactor șef la ziarul “Neuer Weg”.¹⁰

Conducerea Consiliului a elaborat un plan de muncă pentru perioada 15 decembrie 1968 – 31 martie 1969 (datat 7 decembrie 1968). Ca obiectiv politic central, organizația își propunea implicarea în procesul electoral pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și în Consiliile populare.

În privința problemelor comunității germane din județul Timiș, deoarece în Timișoara activitatea culturală de amatori în limba germană era foarte slabă, Consiliul urma să sprijine Comitetul municipal de partid și Consiliul local al sindicatelor în vederea constituirii unor formații de teatru, de dansuri, pentru îmbunătățirea repertoriilor unor coruri cu “cântece de masă și populare germane”.

deputat în Marea Adunare Națională etc., vezi *Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Membrii CC al PCR. 1945–1989. Dicționar*, Florica Dobre, coord. (București: Editura Enciclopedică, 2004), 85–86; Ștefania Funk (1925–1997), având ca studii Liceul “Notre Dame” din Timișoara, Facultatea de istorie, a fost activistă, membru al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, membru supleant al CC al PCR, *Ibid.*, 273–274; Nikolaus Berwanger (1935–1989), scriitor de limbă germană, autor a numeroase volume de poezii în dialectul șvabilor bănățeni, el considerându-se un urmaș al scriitorului Adam Muller-Guttenbrunn, căruia i-a consacrat o monografie în anul 1976. A fost redactor-șef al publicației “Neue Banater Zeitung”, deținând și funcții de răspundere în cadrul PCR, dar de pe această poziție i-a sprijinit pe scriitorii nonconformiști germani constituiți în Grupul de Acțiune Banat (Aktionsgruppe Banat). În anul 1984 a refuzat să se mai reîntoarcă în țară, stabilindu-se în Republica Federală Germania, unde a și decedat, vezi oameni sievenimente.wordpress.com, accesat în 11 august 2024.

¹⁰ *Scânteia* (8 noiembrie 1968): 2. În data de 15 noiembrie 1968 s-a constituit Consiliul oamenilor muncii de naționalitate germane din România. La ședința respective au participat Virgil Trofin (membru al Comitetului Executiv al Prezidiului Permanent, secretar al CC al PCR), Gheorghe Stoica (membru supleant al Comitetului Executiv al CC al PCR), Vasile Patilineț (secretar CC al PCR). Au fost aleși ca membri ai biroului Consiliului, Eduard Eisenburger – președinte, Anton Breitenhofer, Peter Lamoth, Winter Richard, Paul Schuster – vicepreședinți, Adalbert Militz – secretar, Friedrich Wachter, Geltz Filip, Iohanna Henning, Nikolaus Pilly, Karl Pflieger – membri. Adunarea a aprobat aderarea Consiliului la Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste, vezi *Scânteia* (16 noiembrie 1968): 3.

Organizația își propunea să ajute activitatea unor formații teatrale de amatori existente în Darova, Mașloc, a ansamblului folcloric german din Peciu Nou și al corului “Franz Schubert” din Timișoara. În acest sens, dorea să apeleze la unii actori ai Teatrului german de stat și la membrii ai unor instituții muzicale din Timișoara, care să sprijine formațiile culturale respective.¹¹

Planul mai prevedea contactarea conducerii organizației PCR a Centrului universitar Timișoara pentru înființarea unei formații de teatru în limba germană care să-și desfășoare activitatea pe lângă Casa de cultură a studenților sau pe lângă Universitate.

Era susținut și cercul de literatură “Adam Müller Guttenbrunn” în organizarea unor șezători cu o tematică multilaterală “și cu un conținut ideologic pe măsura cerințelor actuale”, în scopul dezvoltării literaturii germane din Banat.

Membrii organizației aveau în vedere ca împreună cu conducerea Teatrului german, să întocmească grafice cu localitățile mai izolate din județ în care trăiau șvabi și care au cerut să le fie prezentate spectacole cu piese ce puteau fi jucate pe scene foarte mici sau chiar improvizate.

În document erau prevăzute discuții cu conducerea Casei județene de creație populară legate de posibilitatea editării, pe plan local, a unor piese în dialect șvăbesc, a unor culegeri de cântece populare germane, precum și a unei lucrări de piese pentru fanfare.

În privința învățământului în limba germană, Consiliul urma să întocmească două referate privind situația acestuia în județul Timiș și, în altă ordine de idei, să realizeze o informare pentru Consiliul național al oamenilor muncii de naționalitate germană (acesta urmând să o adreseze conducerii PCR) privitoare la “evoluția unor tendințe de emigrare în județul Timiș”.¹²

Într-un alt document, intitulat “Informare despre activitatea depusă de la înființare (7 XI 1968) până la data de 15 decembrie 1968” se arăta că a fost întocmită, cu ajutorul autorităților locale de partid și de stat, o situație statistică a populației germane pe localități, situația școlilor de toate gradele și a grădinițelor cu limba de predare germană, precum și o evidență cu personalitățile de naționalitate germană din toate domeniile.

În același timp, a fost realizată o statistică cu germanii care dețineau funcții de răspundere în aparatul de stat, precum și a intelectualilor șvabi din județul Timiș.

Au avut loc și două discuții cu primul – secretar al Comitetului județean

¹¹ SJTAN, *Comitetul județean PCR Timiș*, dosar nr. 390/1968, f. 4–5.

¹² *Ibid.*, f. 5–6. Adam Müller Guttenbrunn (1852–1923), a fost unul dintre cei mai remarcabili scriitori ai șvabilor bănățeni, fiind în același timp jurnalist, critic teatral, director de teatru, vezi Nicoleta Demian, Ciprian Glăvan, Marius Cornea, Zoran Marcov, Vasile Dudaș, *Personalități bănățene* (Timișoara, 2018), 27.

PCR Timiș, Mihai Telescu unde au fost abordate “unele aspecte specifice ale muncii politice și culturale în rândul populației germane”.

În domeniul cultural, în localitatea Peciu Nou a luat ființă, cu sprijinul Comitetului de cultură și artă, primul ansamblu folcloric german, care va organiza un Kirchweih (în traducere rugă, o sărbătoare religioasă reprezentând hramul bisericii din localitatea respectivă, n.a.). Consiliul a acordat un ajutor substanțial cercului literar “Adam Müller Guttenbrunn”, organizându-se la 1 decembrie 1968 o șezătoare literară la care și-au adus concursul și actorii ai Teatrului german de stat.¹³

Deoarece în toamna anului 1969 la Timișoara urma să fie organizată reuniunea internațională a societății “Nikolaus Lenau”, conducerea Consiliului a propus, după consultări cu mai mulți intelectuali, Comitetului județean PCR Timiș o serie de manifestări culturale în limbile germană, română și maghiară care să aibă loc cu acest prilej. Se menționa, mai departe, că astfel s-a dat curs sugestiei venite din partea poetului Franz Liebhard.

În urma demersului realizat de către un grup de profesori de muzică privitor la constituirea corului “Franz Schubert” pe lângă Casa de cultură din Timișoara, în cadrul căruia urmau să fie atrași un grup de 50–100 de șvabi din municipiu, a avut loc o discuție cu profesorii Matei Schork, Herbert Weiss și Erich Koch, ajungându-se la concluzia că propunerea era realizabilă. Drept urmare, în acel moment se lucra la o scurtă documentație și la întocmirea repertoriului, documentele urmând a fi înaintate Comitetului județean pentru cultură și artă.

Tot în acest sens, urma să fie lansată în ziarele “Neuer Weg” și “Neue Banater Zeitung” o chemare pentru cei interesați să facă parte din corul respectiv.

În document se sublinia că a fost primită și o propunere în vederea reînființării “camerei șvăbești” în cadrul secției de etnografie de la Muzeul Banatului, iar în urma discuțiilor cu conducerea muzeului problema putea fi soluționată.¹⁴

Dar la începutul anilor ’70, autoritățile din județul Timiș, inclusiv

¹³ SJTAN, *Comitetul județean PCR Timiș*, dosar nr. 390/1968, f. 7–9.

¹⁴ *Ibid.*, f. 10. Momente din activitatea profesorilor Matei Schork, Herbert Weiss și Erich Koch, vezi Damian Vulpe, *Învățămantul muzical timișorean cu școlile lui*, în <http://almanah-euterpe.blogspot.com>, accesat în 11 august 2024. Poetul Franz Liebhard/Robert Reiter (1899–1989), a publicat primele sale poezii în limba maghiară, iar în perioada dintre cele două războaie mondiale a fost ziarist în presa de limbă germană din Timișoara. În 1945 a fost deportat în URSS, fiind învinuit de colaboraționism, iar în perioada postbelică a deținut și funcția de secretar literar al Teatrului german de stat din Timișoara, vezi <https://www.rfi.fr>, accesat la 11 august 2024. Nikolaus Lenau (1802–1850), născut în localitatea Lenauheim, studii universitare la Viena, a fost unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai romantismului din literatura austriacă, vezi Demian, Glăvan, Cornea, Marcov, Dudaș, *Personalități*, 21.

reprezentanții Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană se confruntau cu o problemă spinoasă, legată de plecarea șvabilor bănățeni în Republica Federală Germania.

Într-o informare a Comitetului județean PCR Timiș se sublinia că în ultimul timp s-a constatat că în Timișoara și în comunele cu o populație germană numeroasă (Biled, Lenauheim, Săcălaz, Liebling, Teremia Mare, Giarmata, Ionel, Sânmihaiu German, Peciu Nou) au crescut simțitor numărul celor care doreau să emigreze.

Astfel, erau depuse la autoritățile județene care se ocupau cu această problemă un număr de 16.326 de cereri, dintre care 14.000 în perioada de până în anul 1967, 187 în anul 1968, 442 în anul 1969, iar în 1970, 1377 de solicitări (pentru 1631 de persoane) din care 1315 din partea șvabilor.

Din punct de vedere socio-profesional, majoritatea celor care în 1970 au solicitat plecarea erau muncitori (513, o parte dintre ei muncind în Întreprinderile Agricole de Stat și în Întreprinderile de mecanizare a agriculturii), ingineri, medici, profesori (numărul acestora fiind de 62), funcționari (108), elevi și studenți (241), casnice (393).

În document se preciza că în urma investigațiilor întreprinse de către organele de partid și de stat creșterea numărului cererilor de emigrare se datora intensificării propagandei turiștilor vest-germani, inclusiv a celor care au plecat recent din România (de exemplu localitățile Teremia Mare și Lenauheim au fost vizitate în iulie și august de peste 150 de turiști vest-germani, austrieci și americani)¹⁵ sau reînnoirii unor cereri de emigrare depuse cu mulți ani în urmă. În această privință, se arăta că în lunile iulie și august 1970, Serviciul de pașapoarte județean a primit de la Direcția de pașapoarte 450 de memorii ale unor cetățeni germani din județul Timiș adresate CC al PCR, Consiliului de Stat, Ministerului Afacerilor Interne, Direcția de pașapoarte, prin care se cerea reexaminarea cererilor respinse în anii anteriori, împreună cu indicația de a li se înmâna solicitanților, spre completare, formularele tip pentru plecarea definitivă în RFG.

Or, acest lucru i-a determinat pe cei care au înaintat cererile de emigrare

¹⁵ Ibid., dosar nr. 82/1970, f. 12–13. Se mai preciza că din afirmațiile unor turiști vest-germani, precum și din unele publicații introduse în România relațiile dintre România și RFG erau interpretate tendențios, încurajarea spiritului de emigrare a populației germane fiind declarat un obiectiv permanent. În acest sens este dat ca exemplu articolul “În marea lor majoritate șvabii bănățeni și sașii ardeleni vor să emigreze în RFG”, apărut în ziarul “Donauschwabe” din 19 iulie 1970, unde se apelează la clerul din RFG să sprijine cetățenii de naționalitate germană din România să emigreze pentru a nu ajunge în situația celor din RDG. Se evidențiază că numeroase articole cu un asemenea conținut erau trimise prin intermediul poștei unor cetățeni de etnie germană din județ.

cu mulți ani în urmă și nu își mai făceau iluzii să plece, să își reactiveze cererile, chiar și cei care atunci erau minori și figurau pe cererile părinților solicitând în acel moment (deoarece au devenit între timp majori) formulare în nume propriu.¹⁶

Pe de altă parte, dacă în anul 1968 din cei plecați în vizită la rude au rămas în străinătate 9 persoane, în 1969 numărul lor a crescut la 165, iar în 1970 până la data întocmirii documentului (19 septembrie) nu s-au mai întors 234 de persoane.

În același timp, în rândul unei anumite părți a intelectualilor șvabi au avut “un oarecare ecou” unele articole din ziarul “Neuerweg” apărute în martie 1970 cu titlul “Dilema învățământului din RFG”, în care se făceau referiri la lipsa de cadre didactice din învățământul vest-german. Drept urmare, unele cadre didactice au ajuns la concluzia că ar avea un loc de muncă asigurat după ce emigrau în RFG.

În consecință, în luna septembrie numărul cererilor a crescut foarte mult, “la începutul lui septembrie înregistrându-se zilnic 150–200 de persoane care solicitau întocmirea cererilor, pentru ca în 15 septembrie numărul lor să ajungă la peste 1000”.

Totodată, în comunele județului unde psihoza emigrării s-a intensificat, prezența la muncă a celor care intenționau să plece a slăbit, aceștia având rețineri de a mai face investiții în construcții de locuințe sau în obiecte de uz casnic cu termen îndelungat de utilizare, economiile de care beneficiau urmând a fi folosite pentru achitarea diferitelor taxe legate de emigrare.

Scopul principal al părăsirii definitive a României îl constituia reîntregirea familiei, un număr mare de persoane declarând că sperau să obțină venituri personale mai mari în RFG. Unii dintre cei care au solicitat părăsirea definitivă a țării afirmă că erau adversari ai socialismului, dar nu existau nemulțumiri de ordin național.

Pentru a contracara creșterea tendinței de emigrare, Comitetul județean PCR Timiș a luat o serie de măsuri, în care a fost implicat și Consiliul oamenilor muncii de naționalitate germană.

Astfel, în localitățile în care numărul solicitărilor de părăsire definitivă a României a fost mare, s-au deplasat activiști de partid, de stat, precum și membri ai Consiliului județean al oamenilor muncii de naționalitate germană. Aceștia au purtat discuții cu cei care au întocmit cereri sau intenționau să plece, fiind atenționați și avertizați cei care încurajau ideea emigrării.

Pe de altă parte, a fost intensificată activitatea politico-educativă, fiind

¹⁶ Ibid., f. 13–14. Se sublinia că trebuia ca fiecărei persoane care depunea formularele să i se atragă atenția că acest lucru nu însemna și rezolvarea favorabilă a cererii, hotărârea urmând a fi luată de către Comisia pentru problemele de pașapoarte și vize de pe lângă Consiliul de Miniștri.

organizate expuneri privind politica internă și externă a PCR și a statului român, “tradițiile și lupta comună ale oamenilor muncii români și a celor aparținând naționalităților conlocuitoare pentru dreptate și libertate socială”, realizările din România socialistă fiind prezentate ca rezultat al muncii comune a tuturor cetățenilor.

A avut loc și o bogată activitate culturală cu caracter patriotic, în care au fost antrenați un mare număr de oameni ai muncii de naționalitate germană, care au activat în cadrul formațiilor artistice existente, a fost pusă în valoare creația populară și obiceiurile tradiționale.

De asemenea, a fost evidențiată rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale în România, au fost comemorate personalitățile antifasciste, marile personalități din rândul germanilor care au trăit în această parte a țării.

În acțiunile organizate s-a pus accentul pe răspunderea fiecărui cetățean, indiferent de naționalitate, față de viitorul țării, fiind “prezentate” frământările și privațiunile prin care trec cei care emigrează într-o lume în care domnesc legile exploatării.

La activitatea politică și cultural-educativă au fost antrenate și numeroase personalități ale vieții social-economice și cultural-științifice germane, oameni cu mare influență în rândul comunității șvabești din Banat. Totodată, la aceste acțiuni au fost prezenți reprezentanții ziarelor din județ, precum și cei ai Studioul regional de radio.

Măsuri privind intensificarea muncii educative, de întărire a relațiilor dintre școală și familie au fost adoptate și în instituțiile școlare cu limba de predare germană.¹⁷

Pe lângă aceste hotărâri luate pentru stăvilirea fenomenului emigraționist din rândul șvabilor bănățeni, autoritățile au adoptat și măsuri mai dure, precum refuzul eliberării, într-o serie de localități, a adeverințelor privind situația socială sau financiară a celor care doreau să plece, acte care erau necesare pentru eliberarea pașaportului.¹⁸

În încheierea documentului era exprimată dorința ca Direcția de pașapoarte să reducă “numărul celor care primesc aprobări de plecare definitivă”, iar în acest sens trebuiau să fie acceptate doar solicitările celor care aveau nevoie de sprijin material, bătrânilor și soților despărțiți, fiind nevoie “pe baza unei selecții riguroase să sporească numărul cererilor respinse”.¹⁹

¹⁷ Ibid., f. 15–17.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., f. 18. Se mai preciza faptul că a fost luată hotărârea instruirii activiștilor Comitetului județean PCR, secretarii comitetelor municipale, orășenești și comunale, locțiitorii secretarilor, aparatului organizațiilor de masă și obștești, organelor de miliție și securitate, privitor la formele și metodele de muncă pentru prevenirea și atenuarea tendințelor de emigrare.

În luna februarie 1971, la București, s-a desfășurat Plenara Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din România, prilej cu care au fost abordate probleme importante privitoare la comunitatea germană din țara noastră.

Din punct de vedere organizatoric, din județul Timiș au fost cooptați ca membri ai Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană Bruno Würtz, directorul Teatrului german de stat din Timișoara, Michael Gimpel, maistru la uzina Tehnometal din orașul de pe Bega, iar în biroul Consiliului Nikolaus Berwanger.²⁰

În cadrul consfătuirii au luat cuvântul și reprezentanții Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș. Astfel, în informația prezentată de către E. Eisenburger, vorbitorul s-a referit la unele realizări ale Consiliului, precum renovarea și reamenajarea casei memoriale “Nikolaus Lenau” din Lenauheim.

Acesta a abordat și problema spinoasă a cererilor de emigrare, subliniind că au existat cazuri când, contrar dispozițiilor în vigoare, au fost eliberate documentele de plecare definitivă din România unor “persoane sau familii întregi care nu întruneau criteriul reîntregirii familiilor”, iar în schimb autoritățile de resort au refuzat solicitări de călătorii temporare, fără a avea motive întemeiate.

Referindu-se la problemele sociale cu care se confrunta comunitatea germană din Banat, Eisenburger preciza că de-a lungul timpului au fost rezolvate “zeci de mii” de cazuri în conformitate cu prevederile Decretului 81 referitoare la restituirea imobilelor expropriate. În acest sens, el recomanda accelerarea clarificării ultimelor cazuri rămase nesoluționate.

De asemenea, vorbitorul cerea și reglementarea dreptului de pensie pentru cooperatorii șvabi care au intrat în CAP fără pământ, precum și acordarea de ajutoare sociale pentru unii bătrâni neajutorați.

Nikolaus Berwanger, în intervenția sa, a prezentat pe larg realizările Consiliului din momentul înființării acestuia. Astfel, s-au desfășurat adunări comemorative consacrate poetului muncitor Shuster Herineanu și lui Stephan Ludwig Roth.

A fost, de asemenea, creat un colectiv de cercetări folclorice, s-au constituit formațiuni culturale, editate antologii de lirică și proză în dialect șvăbesc, reorganizat Muzeul Lenau, organizată expoziția Ștefan Jäger din Jimbolia, au fost puse pe baze laice Kirchweih-urile (afirmația este exagerată, probabil pentru a da “bine” în fața “tovarășului Nicole Ceaușescu”, după cum vom vedea în studiu, această “sarcină” nu a putut fi îndeplinită, n.a.).

²⁰ *Scântea* (20 februarie 1971): 1, 7. Bruno Würtz (1933–1992) a fost directorul Teatrului german de stat din Timișoara în perioada 1971–1974, după care a lucrat la Universitatea din Timișoara, vezi <https://halbjahresschrift.blogspot.com>, accesat la 11 august 2024.

Dar Berwanger aducea în discuție o problemă “sensibilă” care l-a nemulțumit, respectiv faptul că erau unii “tovarăși” care priveau aceste manifestări culturale ale șvabilor bănățeni drept acte de “izolare națională”. Ori vorbitorul considera că într-un județ ca Timișul unde 37% din locuitori erau minoritari, dintre care 18% erau șvabi, era bine dacă un secretar al Comitetului județean PCR sau unul al Comitetului municipal de partid, ori un șef de secție la Comitetul județean PCR să fie de naționalitate germană, care să cunoască problemele cu care se confruntau șvabii timișeni.

Tot în acest context, el evidenția și unele piedici care au fost puse în activitatea Consiliului, exemplificând cu refuzul aprobării înființării unui cor de copii în Timișoara.

Anton Breitenhofer, membru al C.C. al PCR, vicepreședinte al Consiliului Oamenilor muncii de naționalitate germană, redactor-șef al ziarului “Neuer Weg” i-a criticat pe cei care doreau, fără să aibă motive întemeiate, să emigreze în RFG, subliniind că printre aceștia se aflau și tineri care au beneficiat de sprijinul material al statului român pentru a se realiza pe plan profesional.

Willy Heinz, secretar al comitetului de partid din comuna Teremia Mare a recomandat instituirea de criterii precise în privința reîntregirii familiilor, precum și rezolvarea mai rapidă a solicitărilor de a vizita RFG, răspunsurile în această privință întârziind foarte mult.

Hedwiga Hauser, redactorul șef al editurii Kriterion evidenția, în cuvântul său, că aprovizionarea cu cărți în limba germană a orașului Timișoara era precară.²¹

La finalul Plenarei, a luat cuvântul Nicolae Ceaușescu, care s-a referit la

²¹ Ibid. (21 februarie 1971): 4–5. Hedwiga Hauser mai preciza că editura se confrunta cu o cantitate insuficientă de hârtie, fiind necesare îmbunătățirea calității hârtiei și a tiparului. De asemenea, nu apăreau suficiente cărți în limba germană, editura Kriterion nereușind să facă față cererii de carte germană în toate domeniile, iar în aceste condiții alte edituri nu “au folosit toate posibilitățile” de care dispuneau de a realiza unele lucrări în limba germană conform profilului lor. Anton Breitenhofer (1912–1989) a absolvit Facultatea de Filologie, fiind ziarist, membru PCR din anul 1939. A fost deportat în URSS între 1944 și 1947. Redactor șef al publicației “Neuer Weg”, membru al Uniunii Scriitorilor și al Consiliului Uniunii, membru al Consiliului de Stat, deputat în Marea Adunare Națională, membru al CC al PMR/PCR (vezi *Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Membrii CC al PCR*, 113). Eduard Eisenburger (1928–1990), ziarist de profesie, membru al CC al PCR, membru al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, membru al grupului parlamentar de prietenie RSR-RFG, președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii de Naționalitate Germană, membru al Comisiei ideologice a CC al PCR etc. (Ibid, 250); Hedwiga Hauser (1931), a absolvit Facultatea de filologie, secția germană din Timișoara, de profesie ziarist, membru al Uniunii Scriitorilor, redactor-șef al Editurii Kriterion, membru al CC al PCR, deputat în Marea Adunare Națională etc. (Ibid. 311). Ștefan Jäger (1877–1962), studii la Budapesta, Germania, Austria și Italia, stabilit la Jimbolia, a evidențiat în lucrările sale de pictură viața și obiceiurile șvabilor bănățeni. În 1910 a pictat celebrul triptic de mari

situația populației germane din România la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, când, potrivit liderului comunist român, o parte dintre locuitorii germani au părăsit țara, iar “alta a fost dislocată pentru o perioadă din localitățile de baștină”.

Precizând că “sub influența stărilor de lucruri provocate de hitleriști” au fost luate o serie de decizii nedrepte față de o mare parte a populației de naționalitate germană, Ceaușescu sublinia că PCR a adoptat măsuri care să pună capăt și să repare abuzurile respective “și putem spune că s-au obținut rezultate bune în această privință”.

Pe de altă parte, vorbitorul preciza că niciodată PCR, spre cinstea lui, nu a avut în vedere ca populația germană să fie strămutată din România.²²

Referindu-se la problema emigrării, liderul român arăta că poate unii germani erau atrași de faptul că în alte părți vor trăi mai bine, în rândul acestora existând o serie de tineri, dar că aceștia nu cunoșteau “realitățile” din Occident.

Privitor la zvonurile despre o eventuală înțelegere dintre guvernul român și cel vest german în această problemă, el sublinia că “nu există și nu va exista niciodată vreo înțelegere sau vreun acord cu cineva pentru strămutarea populației germane sau de altă naționalitate”.

Nicolae Ceaușescu aprecia că problema reunificării familiei nu trebuie înțeleasă în mod “unilateral”, fiind situații care trebuiau soluționate pozitiv, dar că nu se poate accepta ca fiecare om care pleca definitiv din țară să solicite reunificare familiei.

Referindu-se la viața culturală a comunității germane din România vorbitorul preciza că vor fi luate măsurile corespunzătoare pentru traducerea și editarea, într-un tiraj corespunzător, a lucrărilor de artă și de cultură în limba germană.

El se pronunța și pentru “dezvoltarea tradițiilor de cultură și creație artistică ale populației germane”, dar atrăgea atenția că acestea trebuiau să aibă un caracter progresist, înaintat, să contribuie la educarea patriotică, formării comuniste a tineretului (deci să fie adaptate la ideologia comunistă n.a.).

Era necesar ca și mass-media (televiziunea, radioul) să prevadă un spațiu

dimensiuni “Colonizarea șvabilor”. Muzeul Ștefan Jäger deschis la Jimbolia se află în fostul atelier al artistului (vezi Demian, Glăvan, Cornea, Marcov, Dudaș, *Personalități*, 17).

²² Ibid., 1. În realitate, ideea expulzării minorității germane de către autoritățile române cu acordul aliaților, a fost adusă în discuție de către liderul comunist român Gheorghe Gheorghiu Dej în cadrul unei întâlniri pe care acesta a avut-o, în aprilie 1946 la Moscova, cu Stalin, dictatorul sovietic refuzând propunerea deoarece războiul a luat sfârșit și în aceste condiții o asemenea măsură era dificil de justificat. De fapt, teama de o dezorganizare amplă a economiei și imposibilitatea ca germanii să poată fi înlocuiți i-a determinat pe sovietici să nu pună în discuție expulzarea germanilor din țara noastră (vezi Gheorghiu, “Comunitatea germană,” 175).

mai amplu în programele lor emisiunilor în limba germană, iar reprezentanții germani să participe într-un număr mai mare la redactarea ziarelor și revistelor. Totodată, liderul comunist român solicita ca oamenii de cultură și de știință germani să publice mai mult în revistele de profil care apăreau în limba română.

În cuvântarea sa, Nicolae Ceaușescu a acordat o atenție mărită istoriei germanilor din România. Subliniind că aceasta a fost tratată necorespunzător până atunci, el cerea crearea condițiilor necesare ca la Institutul de istorie, istoricii germani împreună cu cei români și maghiari să poată redacta o istorie adevărată, scrisă (însă, n.a.) “de pe poziții marxist-leniniste”.

În același timp, trebuia îmbunătățit și conținutul manualelor de istorie în limba germană “pentru că e greu să-i convingi pe sași că sunt urmașii lui Decebal când ei știu că au venit pe aceste meleaguri acum 800 de ani”, fiind necesar “să redăm istoria așa cum este ea-și din aceasta nu avem decât de câștigat”.

Totodată N. Ceaușescu a criticat șovinismul, naționalismul, care trebuiau combătute cu hotărâre, indiferent din partea cui ar veni.

Era necesar să fie luate toate măsurile în vederea creerii de condiții optime ca oamenii să-și poată organiza activitățile cultural-artistice în limba pe care o cunoșteau cel mai bine, dar acest lucru trebuia să încurajeze apropierea și nu separarea dintre cei care trăiau în România, să ducă la consolidarea prieteniei dintre aceștia, conchidea Ceaușescu.²³

În urma acestei Plenare, într-un document se sublinia că și în județul Timiș nu puțini oameni (probabil șvabi, n.a.) și-au exprimat opinia că o astfel de întrunire trebuia să se desfășoare mai demult deoarece circula zvonul în legătură cu un presupus acord încheiat între guvernele român și cel vest-german privitor la emigrarea germanilor din România.

Știrea a apărut în presa străină și putea să “creeze și să susțină o atmosferă nesănătoasă de nesiguranță”, fiind foarte bine că liderul comunist român a infirmat zvonul.

În continuarea documentului se face referire la situația germanilor de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, precizându-se că urmările erau

²³ Ibid., 3. În privința emigrării, Ceaușescu nu a spus adevărul privitor la faptul că nu exista și nici nu va exista vreun acord cu factorii decizionali vest-germani referitor la emigrarea germanilor din România. Au existat înțelegeri verbale în special între februarie 1968 și martie 1969, iar la 7 martie 1969 a fost semnată la Stockholm prima înțelegere scrisă între partea română și cea vest-germană, urmată de altele, vezi Remus Gabriel Anghel, Laura Gheorghiu, “Refugiați, vânduți, regretați. Migrația germanilor din România 1944–1993,” în *Un veac frământat*, 322. Pentru complexa problemă a înțelegerilor dintre România și Republica Federală Germania în privința sașilor și șvabilor, vezi și Florica Dobre, Florin Banu, Luminița Banu, Laura Stancu, coord., *Acțiunea “Recuperare”. Securitatea și emigrarea germanilor din România (1962–1989)* (București: Editura Enciclopedică, 2011).

resimțite psihologic și în acel moment, fiind astfel necesară eliminarea totală a “inegalităților” dintre cetățeni.²⁴

În același timp, trebuiau întreprinse studii serioase privitoare la istoria populației germane din România, care să fie interpretată obiectiv. Era foarte important, de asemenea, să fie publicată o istorie a așezării șvabilor în Banat, care să fie scrisă de pe poziții marxist-leniniste. Aceasta deoarece “sunt încă atâtea lucruri care ar trebui spuse pentru că țin de domeniul formării unei conștiințe istorice în genere și de formarea conștiinței sociale”. Tineretul întreba de originea străbunilor, iar adulții despre ce s-a petrecut în cele două secole și jumătate de conviețuire, existând aprecieri eronate, de pe poziții de clasă, a istoriografiei burgheze. Totodată, trebuia evidențiată participarea șvabilor din Jimbolia, Iecea Mare, Cenei, Reșița, Timișoara la mișcarea antifascistă.²⁵

În continuare este abordată problema învățământului în limba germană, precizându-se că în județul Timiș existau 41 de școli de 8 clase, 8 școli de 10 clase și 5 licee cu limba de predare germană, fapt ce era apreciat ca pozitiv.

Însă învățământul în limba germană se confrunta cu o problemă gravă, respectiv starea deficitară a manualelor școlare, conținutul acestora trebuind a fi îmbunătățit. Se evidențiază că problema a fost discutată, la inițiativa Consiliului județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană, la redacția ziarului “Neue Banater Zeitung”, cu specialiști în domeniu.

Totodată, era necesară modernizarea modului de predare a gramaticii, o sistematizare mai bună a materiei, creșterea calității învățământului în limba germană, rezultatele întâlnirii respective fiind prezentate Ministerului Învățământului.

O altă problemă importantă care a fost discutată atât la Plenară, cât și la întâlnirea Biroului Consiliului pe țară al oamenilor muncii de naționalitate germană cu reprezentanți ai guvernului și ai Ministerului Învățământului a fost cea a folosirii limbii materne nu doar la orele de curs ci și la acțiunile culturale din școli, la conferințe și alte întruniri. Se preciza că în unele școli s-au obținut deja rezultate bune în acest sens, fiind date ca exemple instituțiile de învățământ din Jimbola, Sânnicolaul Mare, Liceul numărul 10 din Timișoara.

O altă chestiune care a fost abordată la Plenară se referea la activitatea culturală, la dezvoltarea tradițiilor culturale și cultivarea obiceiurilor și datinele populației germane.

Se mai preciza că a fost dată și indicația potrivit căreia trebuia acordată o mai mare importanță problemelor specifice naționalității germane, create condițiile pentru o activitate cultural artistică mai bogată în limba maternă, fiind pus un accent mai mare pe tradițiile progresiste.

²⁴ SJTAN, *Comitetul județean PCR Timiș*, dosar nr. 100/1971, f. 16–17.

²⁵ *Ibid.*, f. 18–19.

În document era emisă părerea că activitatea culturală este foarte importantă, în ultimii ani existând o preocupare deosebită pentru organizarea serbărilor tradiționale de tip Kirchweih și de port popular, acțiuni care s-au desfășurat în localitățile Variaș, Giarmata.

De asemenea, în ultima perioadă de timp au existat preocupări pentru cercetarea științifică a folclorului. Se amintea că în trecut au mai existat câteva inițiative particulare referitoare la cercetarea pe ansamblu a etnografiei șvăbești din Banat, dar acestea au fost dispartate și majoritatea nu au fost publicate.

Or, în acel moment exista dorința de a se realiza un plan coerent în această privință, Consiliul sprijinind în anul 1970 constituirea unui grup de lucru în vederea cercetării etnografiei șvăbești, activitatea fiind coordonată de către catedra de folclor a Universității timișorene.²⁶

Se preciza că până în acel moment Muzeul Banatului nu a sprijinit inițiativele venite din partea germanilor în această privință și, în consecință, din inițiativă proprie și cu “sprijinul de loc entuziast din partea conducerii Muzeului” Anne Marie Podlipny Hehn a ajutat la amenajarea expoziției Jäger din localitatea Jimbolia și a muzeului Lenau.

În urma propunerii Consiliului, va fi organizat la Lenauheim, în completarea casei memoriale, un mic muzeu de folclor șvăbesc, fiind lansat un apel către șvabi de a dona diferite obiecte, păpuși îmbrăcate în costume populare miniatură.

În cursul anului viitor era prevăzut ca la Muzeul satului din Timișoara să fie instalată și o casă țărănească șvăbească, mass-media având un rol important în propagarea acestor realizări.

În județul Timiș își desfășurau activitatea 35 de formații de teatru de amatori, care au participat la diferitele faze ale bienalei “Ion Luca Caragiale”, șase dintre ele ajungând la faza județeană. Acestea, la inițiativa Consiliului, au fost îndrumate de către actorii profesioniști de la Teatrul de stat german din Timișoara.

În județ mai existau în cadrul teatrului popular din Lugoj o secție germană, precum și cvintetul “Rieder”, fanfara “Pipatsch”, formația “Schwabenkinder” de la Jimbolia, formațiile muzicale având în repertoriu îndeosebi muzică populară germană.

În document se arăta că atât corul “Schubert” (care avea în program cântece foarte frumoase), cât și fanfara “Pipatsch” întâmpinau unele greutăți în activitatea lor, neluând încă ființă nici ansamblul de amatori de la Peciu Nou. Între preocupările Consiliului se număra și Teatrul german de stat din Timișoara, care se confrunta în acel moment cu unele dificultăți, cerându-se ca autorităților

²⁶ Ibid., f. 20-21.

competente să acorde un sprijin mai mare acestei instituții culturale, care deținea un “loc atât de important în politica cultural-educativă a populației germane”.²⁷

O notă a Casei Creației Populare a județului Timiș de la începutul anului 1971 referitoare la situația formațiilor artistice germane din județ preciza că existau 12 formații corale și grupuri vocale, 14 fanfare, 10 orchestre populare, 25 orchestre de muzică ușoară, două ansambluri folclorice, 35 echipe de teatru, 25 “echipe de joc”.

Un nivel artistic deosebit l-au atins formațiile corale din Darova, Orțișoara, Dudeștii Noi, fanfarele din Grabaț, Lenauheim, Sânicolau Mare, Săcălaz, Giarmata, orchestrele populare din Jimbolia, Iecă Mare, ansamblurile folclorice de la Peciu Nou, Sânanndrei, echipele de joc din Nițchidorf, Pietroasa Mare, Liebling, formațiile de teatru din localitățile Iosifalău, Mașloc, Giarmata, Grabaț, Lugoj.²⁸

La 27 februarie 1971 a avut loc din inițiativa Consiliului, în colaborare cu redacția ziarului “Neue Banater Zeitung” o masă rotundă privitoare la problema manualelor școlare în limba germană, la care au participat cadre didactice, traducători.

Cei prezenți au constatat o serie de deficiențe, precum faptul că manualele conțineau prea multe informații, dar și că perioada de timp pusă la dispoziția traducătorilor, referenților științifici, redactorilor editoriali pentru a traduce și a elabora manualele în limba germană era prea scurtă.

Totodată, programele școlare erau prea târziu elaborate, fapt ce se răsfrângea asupra calității traducerilor. Manuscrisele originare românești ajungeau incomplete, pe capitole, ilustrațiile din manual și textele corespunzătoare la acestea lipsind.

De asemenea, traducătorul nu dispunea de o programă școlară pentru a confrunta manuscrisul, lipseau și dicționarele de specialitate, lexicoanele, alte materiale documentare absolut necesare pentru realizarea unor manuale de calitate.

Pe de altă parte, numărul traducătorilor din Timișoara care stăteau la dispoziția editurii a scăzut considerabil în ultimii ani, de 14 ani nu s-au mai organizat în orașul de pe Bega concursuri pentru traducători autorizați. La toate acestea se adăugau tarifele foarte mici pentru traduceri, nemodificate din anul 1952.

²⁷ Ibid., f. 22–23. Annemarie Podlipny-Hehn (n. 1933), absolventă a Facultății de filologie, secția germană-română, membru al Uniunii Scriitorilor din România, colaboratoare la o serie de publicații culturale în limba germană și română (“Neue Literatur”; “Orizont” etc), autoare a numeroase volume monografice (*Ștefan Jäger, monografie*–1972; *Franz Ferch, monografie* – 1975 etc.), vezi <https://uniuneascritorilorortm.ro>, accesat 11 august 2024.

²⁸ Ibid., f. 34.

Au fost elaborate o serie de propuneri, precum reducerea volumului de informații din manuale, elaborarea și aprobarea din timp a programelor școlare de către Ministerul Învățământului, necesitatea ca fiecare traducător să aibă la dispoziție o astfel de programă, organizarea la Timișoara a unui concurs pentru traducători, revizuirea tuturor tarifelor legate de traduceri, dactilografieri, corectură.

Se mai solicita să se pună la dispoziția celor implicați în elaborarea manualelor școlare în limba germană a materialelor documentare, dicționarelor de specialitate în scopul modernizării învățământului, “iar la cursurile de perfecționare cadrele didactice să fie introduse în învățământul programat”.

Totodată se avea în vedere ca pentru elevi să fie elaborat un dicționar special ortografic și lexicologic conținând noțiunile cu care aceștia lucrau la școală, iar cadrele didactice să fie atrase pentru a colabora cu editura la realizarea manualelor școlare.²⁹

Din “Sinteza procesului-verbal al ședinței plenary a Consiliului județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană” reiese că la consfătuire au luat parte primul-secretar al Comitetului județean PCR Timiș, Mihai Telescu, Adalbert Millitz din partea Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din România, Nikolaus Berwanger, președintele Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din Timiș, care a prezentat raportul de activitate al organizației.

Din punct de vedere ideologic, era necesară intensificarea muncii politice în rândul populației germane. Se considera că erau prea puțini lectori și propagandiști care puteau conferenția în limba germană.

Cultural, se solicita transferarea fanfarei “Pipatsch” la Teatrul de stat german în scopul lichidării deficitului cu care se confrunta instituția de cultură timișoreană. Aceasta mai avea și alte dificultăți, precum lipsa acută a unor specialiști (secretar literar, regizor etc.).³⁰ Tot în acest sens, Würtz Bruno, directorul Teatrului sublinia că nu au fost luate măsurile necesare în vederea completării repertoriului, instituția neputând în aceste condiții să-și realizeze planul prevăzut datorită unor spectacole necorespunzătoare.³¹

În privința sărbătorii tradiționale Kirchweih, se arăta că unii directori de cămine culturale datorită atitudinii lor se făceau vinovați că această manifestare îmbrăca un caracter pur religios, menționându-se faptul că organizația care reprezenta șvabii bănățeni “a îndrumat și va îndruma și pe viitor ca aceste

²⁹ Ibid., f. 26–30.

³⁰ Ibid., f. 47–48.

³¹ Ibid., f. 60. Adalbert Millitz (1930–1985), a deținut o serie de demnități în perioada comunistă, vezi <https://de.wikipedia.org>, accesat la 11 august 2024.

manifestări să devină din ce în ce mai adecvate cerințelor noastre, de educație socialistă, patriotică a tinerilor”.

Tot în acest sens, se preciza că în ultimul timp au avut loc discuții privitoare la caracterul sărbătorii, unii încercând a dovedi originea religioasă a acesteia, reprezentanții Bisericii catolice criticând încercarea de a o transforma într-o sărbătoare laică. Consiliul județean al oamenilor muncii de naționalitate germană urmărea să transforme această manifestare într-o serbare a întregii localități unde avea loc.³²

Tot ca o problemă culturală era prezentată lipsa spațiului pentru a fi plasate în bune condiții obiectele primite pentru secția etnografică a Muzeului Lenau.

În privința învățământului în limba germană, se aprecia că o serie de copii de naționalitate germană care frecventau școli de specialitate și profesionale în limba română se aflau în situația de a nu cunoaște bine nici limba română, nici cea germană. În același timp era necesară intensificarea activităților culturale din școli în limba maternă a elevilor.³³

S-a solicitat ca la repartitia cadrelor didactice care predau în limba germană să se țină cont de Constituția României și de instrucțiunile în vigoare ca anumite materii să fie predate în limba maternă a elevilor.

De asemenea, era necesar în cadrul lecțiilor de istorie să li se predea copiilor și despre istoria străbunilor lor, materialul în acest sens trebuind a fi bine documentat, reevaluat pe baza concepției marxist-leninistă, contribuindu-se astfel la educarea patriotică a tineretului, la întărirea colaborării dintre populația majoritară și cea minoritară. Se preciza că mii de tineri germani nu știau că populația venită în Banat a fost expulzată deoarece a participat la mișcările țărănești din Germania.³⁴

Prezent la întrunire, inspectorul general școlar al județului Timiș, Radu Petru aprecia că era nevoie de autori de manuale în limba germană, astfel ca acestea să nu mai fie traduse. Drept urmare, trebuia alcătuită o comisie pentru un concurs de traducători, acest lucru trebuind să intre în atenția autorităților centrale.³⁵

În cadrul discuțiilor, s-a mai solicitat rebotezarea unor străzi după numele unor personalități germane precum Preyer, Kuttel (Károly Küttel), Wilhelm (Vilmos) Mühle, ca și înființarea unui cor de copii în scopul cultivării interesului pentru tezaurul muzical german și care să constituie o pepinieră pentru alte coruri.

O problemă sensibilă care a fost analizată a fost cea “a valului” de cereri

³² Ibid., f. 48–49.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid., f. 50.

³⁵ Ibid., f. 83.

pentru a părăsi România. S-a arătat că una dintre cauzele pentru care șvabii bănățeni solicitau plecarea definitivă din țară o constituia situația materială precară a unor bătrâni. De exemplu în localitatea Giarmata, din circa 400 de expropriați de după război doar 36 primeau ajutor, aceștia neavând nici un fel de venit.

S-a subliniat de asemenea că “oamenii nu au destulă încredere în viitor, deoarece nici lor nu li se acordă încredere”. În acest sens, a fost pusă întrebarea de ce nu erau lăsați să-și viziteze anual rudele din străinătate sau să-și petreacă concediul în afara țării, precizându-se că în acest caz mulți ar renunța să mai plece definitiv. Aceasta deoarece bănățenii dintotdeauna au plecat în alte țări, au lucrat și au câștigat bani, reîntorcându-se apoi în Banat.

Pe de altă parte, Comisia de pașapoarte era acuzată că lucra defectuos, fiind necesar mai mult discernământ. Se arăta că “oamenii au încredere în ce spune tovarășul Nicolae Ceaușescu dar până când aceste cuvinte ajung la aplicare se mai comit multe greșeli”. Era dat ca exemplu elocvent cazul deplasării Filarmonicii de stat “Banatul” în Iugoslavia, când 11 membrii, dintre care 8 germani nu au primit pașapoartele, fiind greu de înțeles raționamentul acestei decizii.

În consecință se venea cu propunerea ca un reprezentant al populației germane să facă parte din Comisia de pașapoarte, lucru ce ar “fi important din punct de vedere propagandistic”. Se mai sublinia și faptul că cei care au vrut în trecut să părăsească definitiv țara rămâneau cu epitetul “Atenție, om periculos”.³⁶

³⁶ Ibid., f. 49–50. Problema plecării definitive a șvabilor din Români a fost dezbătută și la o întrunire a Secretariatului Comitetului județean PCR de la începutul anului 1971, unde se recomanda intensificare muncii de lămurire a cetățenilor germani pentru a fi estompatе plecările în RFG, subliniindu-se că nu exista nici o înțelegere între guvernele României și RFG-ului în acest sens, fiind rezolvate doar cazurile privitoare la reîntregirea familiei. De asemenea se indica ca cei care întocmeau cererile de plecare să nu fie îndepărtați imediat din PCR, din funcțiile pe care le dețineau, cu excepția celor ce îndeplineau demnități importante. În același timp, trebuia purtată muncă de lămurire cu cei care doreau să emigreze pentru ca aceștia să abandoneze planurile respective, iar dacă erau situații în care se renunța la cererea de plecare definitivă, cei în cauză exprimându-și dorința de a redeveni membrii de partid, să fie reprimiți în PCR (vezi dosar nr. 8/1971, f. 71, 76). În privința redenumirilor de străzi solicitate, Johann Nepomuk Preyer (1805–1888), a deținut în perioada 1844–1858 funcția de primar al Timișoarei, mandatul său fiind plin de realizări extrem de importante pentru dezvoltarea orașului: conectarea Timișoarei la rețeaua europeană de cale ferată și la rețeaua de telegraf, iluminatul orașului cu gaz lampant, măsuri de dezvoltarea economică, deschiderea primei case de economii din oraș; Vilmos Mühle (1845–1908), agricultor, unul dintre cei mai renumiți horticultori de pe continent. Grădina sa de trandafiri din Timișoara aproviziona cu flori Europa de sud-est, dar el a fost și furnizorul curții imperiale de la Viena. A fost, de asemenea, redactor și editor al publicației “Rózsa Újság” (vezi Demian, Glăvan, Cornea, Marcov, Dudaș, *Personalități*, 35, 27); Károly Küttel (1818–18750, a

Reprezentanții consiliului au adus în discuție cu prilejul plenarei și posibilitatea înființării unor coruri de cameră care aveau tradiție în Banat, interesându-se în legătură cu cauzele refuzului ca cvintetul “Rieder-Banater” să poarte numele inițiatorului său, care a încetat din viață în mod subit.³⁷

În cuvântul său Mihai Telescu s-a referit la intensificarea muncii de educație patriotică și ateist-științifică, în special în rândul tineretului german.

Totodată, Consiliul trebuia să devină o pepinieră de cadre pentru diferite munci de răspundere în diverse domenii de activitate.

Referindu-se la istoria șvabilor bănățeni, primul secretar al Comitetului județean PCR Timiș sublinia că istoricii din Banat aveau datoria să scrie istoria acestora de la momentul colonizării până la zi. Pentru aceasta, în Banat trebuiau să își desfășoare activitatea mai mulți istorici de naționalitate germană care să realizeze această istorie.

În problema emigrărilor, Telescu evidenția că poziția PCR în această chestiune era clară, dar că s-au comis multe greșeli care trebuiau îndreptate. În această privință, trebuia făcută ordine și la organele care au eliberat foarte ușor vizele de plecare, care să dea dovadă de mai mult discernământ.

Concomitent, urmau să fie soluționate cât mai urgent problemele sociale ale șvabilor (pensii, ajutoare), iar Consiliul județean al oamenilor muncii de naționalitate germană avea sarcina să depună o muncă politică concretă pentru ca oamenii să nu mai solicite plecare definitivă din România.³⁸ Primul secretar era supărat că au fost emise pașapoarte fără să fie vorba de reîntregirea familiilor, o serie de tineri plecând astfel fără să aibă pe cineva în R.F.G. și, drept urmare, nu vor mai putea pleca decât cei care aveau cazuri deosebite.

În privința problemei educației ateiste, Telescu preciza că nu vor fi luate măsuri administrative dure, precum închiderea bisericilor catolice sau contra preoților catolici, trebuind ca oamenilor să le fie oferite explicații științifice în această problemă. Însă “nu desfășurăm o astfel de muncă cu un om de 60 de ani, ne interesează cum educăm tineretul în spiritul materialist”, conchidea demnitarul comunist.³⁹

fost primar al Timișoarei timp de două mandate (1859–1861 și 1867–1872), perioadă în care orașul s-a modernizat (vezi adevarul.ro/stiri-locale/timișoara/careul-de-asi-al-primarilor-care-au-transformat-1410024.html, accesat la 15 august 2024).

³⁷ Ibid., f. 50–51.

³⁸ Ibid., f. 51–52.

³⁹ Ibid., f. 86–89. Într-un document elaborat de către Comitetul județean PCR Timiș se sublinia că preoții catolici reușeau să atragă o parte a elevilor din școlile generale la orele de catehizare (vezi dosar nr. 42/1971, f. 7). Totodată trebuia ca și Comitetul județean Timiș de cultură și artă, împreună cu Catedra de folclor de la Universitate și Consiliul oamenilor muncii de naționalitate germană să acorde o importanță deosebită studierii tradițiilor populare pentru a valoriza semnificațiile laice ale acestora (f. 23).

În cursul întrunirii, vicepreședintele Consiliului popular județean Timiș, Roth Iosif a adus în discuție faptul că minoritățile nu erau bine reprezentate în aparatul Consiliului județean⁴⁰, iar Iosef Wagner, vicepreședintele Consiliului popular Giarmata, preciza că existau nemulțumiri în rândul părinților deoarece unele discipline de învățământ nu se predau în limba germană. Acesta mai solicita îmbunătățirea aprovizionării cu alimente, cu diverse materiale în localitățile rurale cu un număr mare de muncitori, precum și ajutorarea șvabilor săraci. Și el a susținut că zvonurile privind emigrarea i-au determinat pe unii șvabi din comună să dorească să plece.⁴¹

În încheierea plenarei, N. Berwanger sublinia că trebuiau discutate și soluționate problemele legate de limba de predare în școli.⁴²

“Sinteza propunerilor făcute în Plenarele Consiliilor Naționalităților Conlocuitoare din județul Timiș din aprilie 1971”, menționa, referitor la populația germană, necesitatea unei reprezentări mai bune în forurile politice de conducere, Consiliul urmând să facă propuneri concrete în această privință, intensificarea muncii politice și a propagandei în limba germană, paralel cu creșterea numărului de lectori politici care să conferențeze în limba germană.

Trebuiau, totodată, realizate lucrări privitoare la contribuția pe care populația germană din Banat a adus-o la mișcarea muncitorească, antifascistă din provincie, la edificarea socialismului în România.

În același timp, urmau să fie întocmite scrieri etnografice privitoare la șvabi precum și la conviețuirea acestora cu românii și celelalte naționalități din Banat, iar la Lenauheim să fie organizat Muzeul Nikolau Lenau.

Se propunea ca unele străzi din orașul Timișoara să fie redenumite, purtând numele unor personalități șvabe.

Mai era prevăzută înființarea unui cor de copii în limba germană care să activeze în cadrul Casei pionerilor din Timișoara, ca și a unor coruri de cameră, cu tradiții în Banat.

În plan social, trebuia rezolvată situația unor șvabi în vârstă, care au fost expropriați după al Doilea Război Mondial și care erau lipsiți de mijloacele de existență necesare, acesta fiind unul dintre motivele pentru care șvabii solicitau să părăsească definitiv România (Giarmata, Darova). Tot în această chestiune se prevedea să se dea dovadă de mai mare atenție la aprobările de pașapoarte, subliniindu-se că unora dintre germani, deși erau cinstiți și patrioți, li se refuza

⁴⁰ Ibid., f. 60. Iosif Andrei Roth (1924–1994), profesia de bază strungar, absolvent al Facultății de Mecanică din cadrul Institutului Politehnic Timișoara, activist al “Ajutorului Roșu”, director al Institutului de proiectări Timișoara etc., vezi *Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Membrii CC al PCR, 521–522*.

⁴¹ Ibid., f. 70–71.

⁴² Ibid., f. 92.

aprobarea de a pleca în străinătate cu colectivul din care făceau parte (era dat ca exemplu cazul Filarmonicii de stat din Timișoara, despre care am relatat mai sus).

În privința învățământului în limba germană, era necesară îmbunătățirea rețelei școlare, prin înființarea unui liceu și a unor secții la școli profesionale și licee de specialitate.⁴³

În cadrul ședinței Biroului Comitetului județean Timiș al PCR din 7 iulie 1971, unde s-au discutat probleme ale minorităților naționale din județ, Adalbert Szantag, secretarul Consiliului județean al oamenilor muncii de naționalitate germană arăta că acest organism s-a concentrat mai mult pe activitatea culturală, unde au fost obținute rezultate frumoase, fiind realizate Muzeul din Lenauheim, precum și casa Ștefan Jäger de la Jimbolia.

Szantag sublinia că o atenție mare trebuia acordată educării tineretului șvab care era foarte influențabil datorită publicațiilor din Occident care circulau în județ, cărților în limba germană sau a “literaturii de maculatură”, toate acestea având efecte negative asupra tinerilor respectivi.

De asemenea el a revenit cu propunerea ca unele străzi să poarte numele unor personalități șvabe care au contribuit la dezvoltarea orașului Timișoara.⁴⁴

Referindu-se la chestiunea educării tineretului, Radu Bălan (la data respectivă prim-secretar al Comitetului județean UTC Timiș, n. a.) sublinia că o atenție mai mare trebuia acordată educației ateist-științifice a tineretului deoarece biserica catolică ducea o activitate intensă spre atragerea copiilor spre ea.

În privința învățământului în limba germană, Petru Radu preciza că procentul cadrelor didactice calificate la populația germană era de sută la sută, dar că nu se puteau înființa clase cu limba de predare germană la Liceul de construcții din Timișoara deoarece existau cinci clase pe profile la instituția școlară respectivă.

Prezent la ședință, Mihai Gere atrăgea atenția “să nu se ajungă la separare în învățământ, să nu fie forțate lucrurile”⁴⁵

Ioan Zahiu (universitar, la data respectivă fiind secretar cu propaganda al Comitetului județean PCR Timiș (locul său fiind luat apoi de Ion Iliescu, director adjunct al Editurii Politice), în intervenția sa, arăta că trebuia avută în vedere studierea istoriei șvabilor începând cu colonizarea acestora în Banat deoarece nu se știau prea multe lucruri în această privință. În privința școlilor,

⁴³ Ibid., dosar nr. 82/1970, f. 34–35.

⁴⁴ Ibid., dosar nr. 6/1971, f. 121, 127–128.

⁴⁵ Ibid., f. 130–132. Mihai Gere (1919–1997), de profesie zidar, ilegalist și deținut politic (Caransebeș, Văcărești), activist de partid, vicepreședinte al Consiliului de Stat, membru al Secretariatului CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR (Ibid., 288–289).

se urmărea o “așa-zisă compensare”, adică reducerea locurilor la liceele teoretice și creșterea numărului acestora la liceele de specialitate pentru limba germană (precum și cea maghiară și sârbă). Prin această propunere urmau deci să fie desființate unele școli în limba germană și să crească în schimb numărul de secții cu predare în limba maternă la unele licee de specialitate, dacă erau suficienți elevi admiși.

Sfatul lui Gere în această problemă era “să nu se admită acest lucru dacă nu slujea frăției între naționalități”.⁴⁶

Traian Bunescu, președintele Consiliului județean de Cultură și Artă (doctor în istorie, director al Teatrului Național din Timișoara în anii 70 ai secolului trecut), a abordat unele chestiuni culturale privind minoritatea germană din județ, precizând că nu erau suficiente tipărituri în limba germană (Zahiu arăta că tipăriturile au fost puține și datorită fondurilor bugetare insuficiente).

În schimb, lucrurile evoluau bine la Teatrul german de stat din Timișoara, problema numărul unu a acestei instituții culturale fiind cea a regiei artistice, deoarece cu toate eforturile întreprinse de către factorii competenți, nu a fost găsit un regizor care să cunoască limba germană. El s-a pronunțat și pentru îmbunătățirea compoziției naționale a directorilor de cămine culturale.⁴⁷

Mihai Gere s-a împotrivit ideii înființării formațiilor artistice separate pe etnii, subliniind și faptul că în localitățile unde populația minoritară era majoritară, deciziile consiliilor populare să fie publicate obligatoriu în limba respectivă, arătând și că “nu ar fi greșit dacă în Timișoara s-ar găsi pe ici, pe colo și câte o firmă în limba maghiară sau germană”. De asemenea, era necesar ca anumite inscripții, texte de muzică să fie traduse și în germană, conchidea demnitarul comunist.⁴⁸

În ședința Biroului Comitetului județean PCR Timiș din 23 octombrie 1971 s-a discutat despre statutul președintelui Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană, primul-secretar Mihai Telescu arătând că, potrivit indicațiilor lui Nicolae Ceaușescu, acesta se subordona primului secretar și nu organelor centrale. În acest context, a fost atenționat Berwanger care s-a adresat cu diverse probleme președintelui Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din România sau lui Mihai Gere.⁴⁹

În “Informare asupra activității desfășurate de consiliile județene ale oamenilor muncii de naționalitate germană, maghiară și sârbă” se arăta că a fost acordată atenție înființării liceelor cu limba de predare germană.

Consiliul județean al oamenilor muncii de naționalitate germană, în

⁴⁶ Ibid., f. 136–137.

⁴⁷ Ibid., f. 133.

⁴⁸ Ibid., f. 130,140, 143.

⁴⁹ Ibid., dosar nr. 7/1971, f. 29, 31.

colaborare cu Inspectoratul județean școlar, a inițiat sondaje legate de predarea limbii germane în grădinițele din județul Timiș, precum și privind aplicarea indicațiilor referitoare la predarea disciplinelor secundare (muzica, desenul etc.) la secțiile germane în limba germană, cât și asupra posibilităților predării unor ore de limbă maternă în învățământul profesional.

A sprijinit, de asemenea, același inspectorat în activitatea de organizare a liceului Lenau și în selecționarea cadrelor didactice de limbă germană.

Pe de altă parte, în colaborare cu redacția ziarului “Neue Banater Zeitung” a făcut propuneri privitoare la tematica și structura unui volum de studii referitor la istoria șvabilor bănățeni.⁵⁰

Din punct de vedere cultural, membrii consiliului au sprijinit organizarea la Teatrul german de stat din Timișoara a unor spectacole speciale pentru studenți și elevi, urmate de dezbateri asupra pieselor jucate.

Totodată, în cadrul Universității din Timișoara și a Liceului Lenau, au fost înființate cercuri “Prietenii ai teatrului”, iar în ziarul “Neue Banater Zeitung” apăreau cu regularitate pagini speciale redactate de către elevi și studenți, fapt ce a contribuit și la lărgirea difuzării publicației în rândul tinerilor.

La secțiile germane ale liceelor din Jimbolia, Sânnicolau Mare și Lugoj au avut loc simpozioane având ca temă: “Trecutul și prezentul populației germane din Banat”.

Consiliul a acordat ajutor cenaclului literar “Adam Müller Guttenbrunn” și a inițiat împreună cu Asociația scriitorilor mai multe întâlniri cu cetățenii germani din diferite localități ale județului.⁵¹

Totodată, prin intermediul aceluiași cenaclu și al ziarului “Neue Banater Zeitung” era încurajată creația științifică, artistică și literară în limba germană, constantându-se și o înviorare a activității cultural-artistice de masă în limba germană.

A fost revigorată activitatea unor formații artistice, a avut loc “îmbunătățirea conținutului ideologic și educativ a activității artistice de amatori”. Astfel, corul “Schubert” al casei de cultură din Timișoara a participat la prima etapă a concursului televizat “Cântarea României”, fiind calificat pentru etapa a doua.

În localitățile Variaș, Darova, Biled, Jimbolia, Sânnicolau Mare, Peciu Nou, Giarmata au fost organizate parăzi ale portului popular german, au fost amenajate casa memorială Nikolaus Lenau din Lenauhaeim, unde exista și o secție de etnografie germană (a Muzeului Banatului), precum și expoziția permanentă Ștefan Jäger din Jimbolia.⁵²

În același timp în document se preciza că existau și neîmpliniri,

⁵⁰ Ibid., f. 93–97.

⁵¹ Ibid., fd. 98–99.

⁵² Ibid., f. 98–100.

nereușindu-se ca formațiile artistice din Sânanndrei, Peciu Nou etc. să-și reia activitatea, acordându-se o mai mică atenție înființării unor formații artistice în care să activeze atât românii cât și șvabii, pentru combaterea tendințelor de separatism.

Pe de altă parte se preciza că existau în județul Timiș mulți cetățeni, fiind date ca exemplu comunele Sânanndrei, Darova, Săcălaz, Giarmata, Jimbolia, care își obligau copiii să urmeze orele de religie și slujbele religioase. De asemenea, cu toate hotărârile care au fost luate pentru a imprima unor sărbători și obiceiuri tradiționale un caracter laic, acestea au continuat să fie organizate în multe locuri sub patronajul bisericii catolice.⁵³

“Planul de măsuri pentru perioada decembrie 1971-aprilie 1972” elaborat de către Consiliul județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană era defalcat pe mai multe capitole.

Primul capitol se referea la activitatea politico-ideologică, sublinindu-se că în perioada care urma va fi intensificată popularizare politicii PCR, a recentelor documente de partid privind îmbunătățirea muncii ideologice și cultural-educative.

În acest sens, în colaborare cu Consiliul județean al Culturii și Educației Socialiste și cu brigăzile științifice va fi reînnoit corpul de lectori care își desfășura activitatea în localitățile cu populație germană majoritară.

Urma să se acorde o atenție sporită propagării cunoștințelor despre trecutul “glorios de luptă al poporului român pentru eliberarea națională și socială, al mișcării revoluționare și comuniste”, tradițiilor progresiste ale învățământului, științei și culturii.

Totodată, vor fi cultivate “sentimentele de dragoste pentru personalitățile progresiste, pentru eroismul maselor populare care prin lupta și munca lor au ridicat” România socialistă. În cadrul acțiunilor de popularizare ale marilor personalități ale științei și culturii, se va acorda o atenție specială personalităților din rândul naționalităților conlocuitoare care au activat pentru înfrățirea tuturor etniilor.

În același timp, se va acționa pentru întărirea “relațiilor de unitate și frăție dintre toți oamenii muncii indiferent de naționalitate din județul Timiș”, pentru combaterea manifestărilor de naționalism și șovinism, fiind analizată și politica PCR în privința rolului națiunii.

O preocupare permanentă a Consiliului o constituia dezbaterea pe scară largă a politicii interne și externe a PCR și a statului român, precum și pentru făurirea omului nou.

De asemenea, era acordată o atenție majoră intensificării propagandei

⁵³ Ibid., f. 101–102.

ateiste, se vor organiza acțiuni de masă pentru combaterea misticismului, a concepțiilor religioase și retrograde, pentru educarea tuturor oamenilor muncii în spiritul filosofiei materialist-dialectice.⁵⁴

Capitolul doi al programului abordează problema învățământului, Consiliul propunându-și să contribuie la realizarea planului de măsuri comun al Inspectoratului școlar, UTC și pionieri privitor la munca ideologică în școli.

Pe de altă parte, urma să fie analizată posibilitatea înființării cursurilor de ciclu doi în limba germană în localitatea Ciacova, la care să fie cuprinși și copiii șvabilor din localitățile învecinate.

Consiliul urma să se implice în examinarea modului în care au fost aplicate indicațiile privind predarea materiilor de cultură generală (matematica, fizica, chimia, geografia, istoria, științele naturale) de către cadrele didactice care aveau o pregătire corespunzătoare în limba germană și va acorda sprijin Inspectoratului școlar în procesul de transferuri și verificare a acestor cadre didactice.

Pe de altă parte, membrii Consiliului vor participa la mobilizarea studenților de naționalitate germană la activitățile în limba germană desfășurate în cadrul Universității populare, cât și la alte acțiuni, la atragerea elevilor și studenților șvabi pentru a colabora la realizarea suplimentului din ziarul "Neue Banater Zeitung".

Capitolul trei al programului se referă la problemele etnografice, membrii Consiliului urmând să sprijine în continuare grupul de cercetători din domeniul etnografiei care au obținut rezultate frumoase, urmărind ca unele dintre studii să fie tipărite într-o culegere.

Concomitent, va fi continuată acțiunea de îmbogățire a secției etnografice din cadrul Muzeului de la Lenauheim cu obiecte vechi care să reflecte activitatea șvabilor din zonă, fiind extinsă secția păpușilor în costume populare șvăbești, costume provenite atât din județul Timiș cât și din județele învecinate.

Se va acorda o mare atenție sărbătoririi zilelor comemorative ale diferitelor personalități, restaurării diferitelor monumente istorice referitoare la șvabi, avându-se în vedere ca, acolo unde era cazul, textele explicative să fie redactate atât în limba română cât și în cea germană.⁵⁵

Următorul capitol abordează problemele legate de cultura de masă, o mare importanță fiind acordată înființării brigăzilor artistice de agitație în localitățile cu populație germană, urmărindu-se ca aceste formații să obțină sprijinul necesar în elaborarea textelor din partea membrilor Asociației Scriitorilor și ai Cenaclului literar "Adam Müller Guttenbrunn".

⁵⁴ Ibid., dosar nr. 82/1970, f. 20–21.

⁵⁵ Ibid., f. 21–22.

Consiliul va sprijini, ca și până atunci, formațiile din cadrul așezămintelor culturale cât și cele școlare și studențești care s-au evidențiat prin calitatea spectacolelor. În privința repertoriului acestora, acesta va fi orientat spre lucrări și piese cu conținut ideologic (probleme majore ale vieții sociale din acel moment, trecutul de luptă al PCR și poporului român, creații mobilizatoare și educative).

Totodată, în colaborare cu Centrul de îndrumare a mișcării artistice de amatori, se avea în vedere înființarea unui ansamblu de cântece și dansuri în una dintre localitățile Sânandrei, Biled, Săcălaz sau Giarmata, iar sub directa îndrumare a Consiliului va fi organizată la Darova o serbare a portului popular șvăbesc.

Vor fi depuse în continuare eforturi pentru înființarea unei secții germane pe lângă Teatrul de păpuși din Timișoara și se va implica în asigurarea de condiții optime pentru activitatea formației de suflători “Pipatsch”, cât și a celor de pe lângă Casa de Cultură a municipiului Timișoara și a celei din Jimbolia.

De asemenea, se prevedea reactivarea formațiilor artistice de amatori din Peciu Nou, Bencecul de Sus, Iecea Mare, Lenauheim, Lovrin și Tomnatic.

În altă ordine de idei, membrii Consiliului își propuneau să urmărească, prin sondaje, modul cum bibliotecile germane municipale, orașenești, comunale erau înzestrate cu cărți din domeniul socio-politic în limba germană, acordând o mare atenție cursului în limba germană “Din Banat, din România, din lumea întregă” de pe lângă Universitatea populară din Timișoara, mobilizând cât mai mulți participanți la aceste expuneri.⁵⁶

În privința problemelor referitoare la teatrul și scrisul în limba germană, Consiliul își propunea să sprijine activitatea cenaclului literar “Adam Müller Guttenbrunn”, urmând să organizeze, împreună cu Asociația scriitorilor, întâlniri cu membrii asociației și ai cenaclului în unele localități mai îndepărtate ca Altringen, Șarlota, Grăniceri, Dolaț, Ghizela etc.

În program se avea în vedere ca Teatrul german de stat să includă în repertoriul său și piese pentru copii, pentru a suplini astfel lipsa unei secții germane la Teatrul de păpuși. De asemenea se dorea ca unele piese pentru tineret jucate de către teatrul german să fie imprimate pe bandă de magnetofon pentru a fi trimise în școli ca material didactic la orele de lectură.

La Liceul Lenau era prevăzut să fie realizat și dezvoltat cercul “Prietenii teatrului”, luând ființă și o trupă de teatru.

În colaborare cu direcțiunea Teatrului german de stat se va urmări ca cei mai buni actori să îndrume formațiile de teatru din județ, precum și să fie organizată o decadă a dramaturgiei în dialect șvăbesc cu participarea trupelor teatrale din județele Timiș, Caraș-Severin și Arad.

⁵⁶ Ibid., f. 22–23.

Ultimul capitol al planului era consacrat problemelor sociale ale populației șvăbești din județul Timiș, urmând să se întocmească un studiu, în colaborare cu Direcția Muncii, în vederea clarificării unor cazuri legate de pensii.

Totodată, reprezentanții Consiliului vor căuta să rezolve sesizările, reclamațiile și petițiile oamenilor muncii de naționalitate germană trimise forului județean german.⁵⁷

În cadrul ședinței Biroului Comitetului județean PCR Timiș din 18 ianuarie 1972, Nikolaus Berwanger informa că, în urma realizării unei analize serioase la Editura Didactică, filiala Timișoara, s-a reușit îmbunătățirea conținutului manualelor școlare în limba germană. Astfel, s-au rezolvat o serie de probleme referitoare la traduceri, denumiri de localități etc.

Totodată, au fost înființate școli de patru clase cu limba de predare germană în județ.

În legătură cu cererile de pașapoarte pentru RFG, președintele Consiliului județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană sublinia că toți cei care s-au prezentat în audiență în acest scop au relatat că vor să viziteze Germania de vest, că sunt bolnavi și vor să se trateze acolo, foarte puțini solicitând pașapoarte pentru plecarea definitivă din țară, Berwanger îndrumându-i spre organele competente.⁵⁸

În ședința Biroului Comitetului județean PCR Timiș din 29 mai 1972, N. Berwanger readucea în discuție problema emigrării șvabilor, arătând că existau un număr de membrii de partid din rândurile șvabilor care au depus cererile de plecare din țară. Față de această situație, în unele organizații de partid au fost luate măsuri de excludere a acestora, dar în altele nu, apărând astfel o serie de discuții.

Berwanger își exprima opinia că nu era bine să fie luate decizii de excludere în “masă” a acestora din PCR, ci să fie analizată situația lor de la caz la caz.

Primul-secretar Mihai Telescu preciza în legătură cu această problemă că erau unii șvabi care au astfel de cereri de 15–20 de ani și nu au mai emigrat. Telescu propunea să fie întocmită o situație clară a acestor cazuri și dacă într-o localitate nu sunt prea multe situații de acest gen, să nu fie luate măsuri de excludere în masă.

În privința studenților de naționalitate germană care doreau să părăsească definitiv România, indicația de la nivelul central era clară, aceștia urmând a fi exmatriculați din instituțiile de învățământ superior pe care le frecventau deoarece statul a investit bani în aceștia, iar ei după ce erau pregătiți din punct de vedere profesional plecau.

⁵⁷ Ibid., f. 23.

⁵⁸ Ibid., dosar nr. 6/1972, f. 3, 28–29.

Abordând situația țăranilor, a celor care lucrau în agricultură, fără a avea munci de răspundere, Telescu indica să fie analizat fiecare caz și să fie luate măsurile ce se impuneau. “Să fim foarte atenți, să nu facem acțiuni de masă, poate să lucrăm pe etape dacă sunt mai multe cazuri. Să vedem situația și pe urmă să discutăm. Să nu răscolim lucrurile. Să se discute cu cei care vor să plece”, conchidea primul secretar al Comitetului județean PCR Timiș.⁵⁹

“Planul de muncă elaborat de către Consiliul județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană pentru intervalul de timp 1 iulie –31 decembrie 1972” prevedea din punct de vedere ideologic “îndreptarea atenției asupra Conferinței Naționale a PCR și sărbătoririi proclamării Republicii Populare a României”, sprijinind în acest sens activitatea Comitetului județean PCR Timiș.

De asemenea, Consiliul își propunea să susțină Consiliului Frontului Unității Socialiste în acțiunea de “mobilizare a tuturor cetățenilor germani la activitatea economică, socială, politică și culturală”, arătându-se că prin aceasta își aducea contribuția la consolidarea “frăției” dintre români și celelalte naționalități conlocuitoare.

Pe de altă parte, va fi continuată acțiunea de educare marxist-leninistă a șvabilor bănățeni, în conformitate cu documentele care au fost adoptate la Plenara Comitetului Central al PCR din 3–5 noiembrie 1971, cât și în spiritul planului de măsuri decis la Conferința extraordinară a Comitetului județean Timiș al PCR din 24 iunie 1972. În același timp, membrii Consiliului vor contribui la răspândirea și cunoașterea documentelor care urmau să fie adoptate la Conferința națională a PCR.⁶⁰

Următorul capitol din plan a fost consacrat “problemelor de cultură și ale scrisului în limba germană”, subliniindu-se că în luna ianuarie 1973 urmau să se împlinescă două decenii de la înființarea Teatrului german de stat din Timișoara și în acest sens Consiliul va acorda tot sprijinul conducerii teatrului german să pregătească acest eveniment major din viața instituției.

De asemenea, va acorda tot concursul său Editurii “Facla” pentru editarea unor lucrări în limba germană, în conformitate cu planul editorial pe anul 1972 și să-l pregătească pe cel din 1973.

Pe de altă parte, membrii Consiliului își propuneau să sprijine în continuare activitatea cenaclului literar “Adam Müller Guttenbrunn”, urmând să organizeze (ca și până în acel moment), în colaborare cu Asociația scriitorilor din Timișoara, întâlniri între scriitorii germani din Banat și cititorii lor.

În privința evenimentelor festive, se preciza că în acel an în întreaga lume se sărbătorea împlinirea a 500 de ani de la nașterea graficianului umanist

⁵⁹ Ibid., dosar nr. 7/1972, f. 189–190.

⁶⁰ Ibid., dosar nr. 82/1970, f. 12.

german Lucas Grannach, reprezentanții Consiliului urmând a lua legătura cu conducerea Muzeului Banatului pentru realizarea unei expoziții comemorative la Timișoara.

Consiliul își propunea să se implice, în continuare, în sprijinirea cercetării etnografice, evidențiindu-se că cercetătorul timișorean Hans Gehl lucra la întocmirea primei culegeri de folclor șvăbesc din Banat, fiind căutată o posibilitate ca lucrarea respectivă să fie cât mai repede editată.

Va fi sprijinit și demersul unui colectiv din cadrul Căminului cultural și al școlii generale din Giarmata care lucra la organizarea unui muzeu etnografic sătesc după modelul secției etnografice gemane din Lenauheim, subliniindu-se că se urmărea a face “din acest eveniment un moment politic, un act de educație patriotică”.

Tot în plan cultural, în colaborare cu muzeografi Muzeului Banatului, se va urmări amenajarea casei șvăbești de la Muzeul satului timișorean.

Referitor la cultura “de masă”, reprezentanții Consiliului își propunea sprijinirea activității formațiilor artistice de amatori din localitățile și întreprinderile unde trăiau și munceau șvabii. Era avut în vedere corul “Schubert”, dar se dorea și clarificarea situației formației de muzică populară germană “Schwabenkinder” a Casei de cultură din Jimbolia care din motive neîntemeiate, după o sută de spectacole, și-a încetat activitatea, iar pentru lămurirea situației, reprezentanții Consiliului urmau să discute cu membrii Comitetului orașenesc PCR Jimbolia.

Probleme existau și în privința fanfarei “Pipatsch”, o formație care se bucura de aprecierea germanilor din întreaga țară, care nu mai desfășura o activitate permanentă, iar pentru clarificarea situației urmau să fie angajate discuții cu conducerea Filarmonicii Banatul din Timișoara.

În program se prevedea acordarea de ajutor și formațiilor germane care își desfășurau activitatea în cadrul Casei de cultură a studenților din Timișoara, urmărindu-se ca formațiile de teatru în limba germană să aibă un repertoriu care să oglindească realitățile vieții cotidiene.

Era prevăzută și susținerea în continuare a manifestărilor tradiționale ale șvabilor bănățeni, avându-se în vedere, cu sprijinul conducerii căminelor culturale respective, ca acestea să aibă un conținut laic, patriotic și educativ.⁶¹

În chestiunile legate de învățământul în limba germană, urmau să fie

⁶¹ Ibid., f. 26–27. Hans Gehl (n. 1939), absovent al Universității din Timișoara, profesor la diferite școli din Timișoara și la catedra de limbi străine de la Politehnica timișoreană. A susținut doctoratul în dialectologia germană, cu o teză despre graiurile bănățene, a colaborat la realizarea dicționarului german bănățean și la publicarea a cinci antologii privind contribuții la folclorul germanilor bănățeni. Stabilite în 1985 în RFG, a activat în cadrul Institutului de istorie și studii regionale șvabe dunărene, având o activitate științifică prodigioasă (vezi <https://de.wikipedia.org>, accesat la 12 august 2024).

realizate, în colaborare cu Inspectoratul școlar Timiș și cu UTC, la Liceul Lenau, precum și la secțiile germane ale liceelor din Jimbolia, Sânicolau Mare și Lugoj, manifestări politico-educative dedicate zilei Republicii, a altor aniversări.

Tot în conlucrare cu Inspectoratul școlar, se prevedea întocmirea unei statistici care să-i cuprindă pe elevii de naționalitate germană din școlile profesionale și liceele tehnice. Aceasta era necesară pentru punerea în aplicare a unei dispoziții a Ministerului Învățământului conform căreia aceștia urmau să frecventeze facultativ trei ore pe săptămână de limbă germană ca limbă maternă.

Deoarece s-au constatat foarte multe carențe în privința predării corecte din punct de vedere lingvistic a unor discipline precum istoria, biologia, geografia, fizica, matematica, Consiliul, cu asentimentul Inspectoratul școlar, va antrena o serie de cadre didactice bine pregătite care trebuiau să sondeze în unele școli și secții cu limba de predare germană modul în care disciplinele respective erau predate.

În același timp, se va urmări, împreună cu reprezentanții Inspectoratului școlar, dacă s-a aplicat indicația Ministerului Învățământului privitoare la predarea în toate instituțiile de învățământ a muzicii, desenului și limbii străine în limba maternă.

Conducerea Consiliului, având în vedere importanța predării științelor sociale și a orelor de educație cetățenească, își propunea să intervină pe lângă Inspectoratul școlar ca acesta să verifice modul în care se predau aceste materii în unele școli, conținutul lor ideologic și eficacitatea lecțiilor predate.⁶²

“Planul de muncă pentru perioada 1 ianuarie 1973–30 iunie 1973” avea din punct de vedere politic și ideologic aceleași obiective ca și planurile precedente, în plus prevăzându-se organizarea unei conferințe sub titlul “Frumusețile patriei noastre”.

Era continuată seria de întâlniri ale membrilor cenaclului literar “Guttenbrunn” cu cititorii din Timișoara, Lugoj, Darova și Pișchia (în cadrul amplei manifestări “Luna cărții la sate”), iar unii dintre scriitorii din cadrul cenaclului urmau să se afle în județele Sibiu, Arad și Caraș-Severin pentru a “susține acțiunile propagandistice” pe care le iniția Editura Facla.⁶³

La cererea comitetelor comunale de partid, membrii Consiliului vor susține conferințe în limba germană în scopul combaterii misticismului și pentru educația ateistă, colaborând în acest sens cu Comitetul județean pentru Cultură și Educație Socialistă și Inspectoratul școlar.

În privința problemelor de cultură și ale scrisului în limba german, se reamintea că în ianuarie 1973 urmau să se împlinescă două decenii de la

⁶² Ibid., f. 27–28.

⁶³ Ibid., f. 39–40.

înființarea Teatrului german de stat, iar în iulie de la prima premieră (cu piesa “Die Karlsschüller” a clasicului german Heinrich Laube). Conducerea Consiliului va sprijini conducerea teatrului în organizarea manifestărilor prilejuite de cele două aniversări, prin următoarele inițiative: editarea unui afiș festiv de către ziarul “Neue Banater Zeitung” care să aibă un tiraj de 15.500 de exemplare, urmând ca în aceeași publicație să apară un serial intitulat: “În fața și în spatele culiselor”. Totodată, Consiliul va lua legătura cu editura Kriterion pentru apariția unei monografii a teatrului, iar “Neue Banater Zeitung” va organiza un concurs “Cea mai îndrăgită actriță, cel mai îndrăgit actor al teatrului german”.

De asemenea, cu prilejul premierei piesei “Urfaust” de Johann Wolfgang von Goethe, se va organiza un moment festiv, iar într-un număr de cinci localități vor avea loc spectacole festive, care însă vor fi precedate de expuneri legate de rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale în România socialistă.⁶⁴

În privința scrisului în limba germană, conducerea Consiliului va ajuta în continuare cenaclul literar “Guttenbrunn”, care va avea în fiecare lună o întrunire unde se vor discuta creațiile aflate în etapa de finalizare. De asemenea, scriitorii și criticii literari din București vor fi invitați pentru a susține conferințe pe diferite teme privind educația estetică și literară.

Era prevăzută și organizare la Timișoara, în colaborare cu conducerea revistei Uniunii Scriitorilor “Neue Literatur”, o întrunire cu cititorii și colaboratorii.

Cu prilejul apariției primei antologii de lirică a tinerilor poeți din Banat “Wortmeldungen” se dorea organizarea unei șezători festive a cenaclului în prezența celor 22 de autori și ai reprezentanților Editurii „Facla”.

În același timp, Consiliul propunea aceleiași edituri timișorene editarea unei prime antologii de proză a scriitorilor germani din Banat, iar Editurii Kriterion realizarea unui album intitulat “Omăgii lui Lenau în Banatul de azi”.⁶⁵

Consiliul își propunea să acorde sprijinul său pentru îmbogățirea colecției de etnografie a Muzeului din Lenauheim, solicitând șvabilor din localitățile care nu și-au adus aportul la realizarea respectivei colecții, să trimită păpuși în costume specifice așezărilor respective.

De asemenea, va solicita Consiliului popular orășenesc Jimbolia să realizeze reparațiile necesare la Casa memorială Jäger. Tot în privința problemelor etnografice, se preciza că asistentul universitar Hans Gehl, membru al cercului de studii folclorice germane de pe lângă Consiliul oamenilor muncii de naționalitate germană, a înaintat Editurii “Facla” prima lucrare de culegere de folclor șvăbesc din Banat. După apariția acesteia, conducerea Consiliului își propunea să o răspândească atât în România, cât și peste hotare.

⁶⁴ Ibid., f. 40–41.

⁶⁵ Ibid., f. 41.

În cazul înființării la Timișoara a Filialei societății folcloriștilor, forul oamenilor muncii de naționalitate germană va întreprinde demersurile necesare pentru ca în cadrul acesteia să fie organizată și o secție care să aibă în vedere studierea folclorului șvăbesc din Banat, un nucleu al acesteia putând fi cercul de studii etnografice existent în acel moment.

Deoarece Consiliul județean al Culturii și Educației Socialiste urmărea înființarea în cadrul Muzeului Banatului a unei secții de istorie a muzicii, Consiliul se va preocupa ca în cadrul acesteia să fie reliefată viața și creația compozitorilor și interpreților șvabi din Banat.⁶⁶

Consiliul va sprijini, în continuare, formațiile artistice șvăbești de amatori, precum și manifestările tradiționale, printre care “Balul portului” și Kirchweih-ul. În același timp, se vor purta discuții cu conducerea Consiliului județean al Culturii și Educației Socialiste legate de situația grea în care se aflau unele formații germane vestite ca fanfara “Pipatsch” sau orchestra de muzică populară “Schwabenkinder” din Jimbolia.

Totodată, corul “Schubert” va fi ajutat să susțină două concerte la Liceul de muzică din Timișoara, să se deplaseze pentru spectacole în unele localități din județele Timiș și Caraș-Severin și să participe la un concert împreună cu radioteleviziunea centrală și formația “Karpateshow” ce activa pe lângă Casa de cultură F. Schiller din București. În cadrul acestui spectacol, în care vor fi prezentate cîntece și dansuri ale șvabilor bănațeni, urmau să își dea concursul solistul Hans Jung de la Opera de stat, actorul Hans Kehrer de la Teatrul de stat german din Timișoara, precum și echipa de dansuri din cadrul corului “Schubert”. Cu ocazia acestei reprezentații vor fi prezentate, pentru prima oară publicului larg, costumele populare germane realizate la Zăbrani, cu ajutorul Centrului de îndrumare a creației populare.

La sfârșitul documentului erau abordate probleme de organizare, precum completarea statisticii de care dispunea Consiliul privind așezarea geografică a populației șvabe din județul Timiș, locurile de muncă ale acesteia, numărul elevilor, studenților, cadrelor didactice, deputaților de naționalitate germană. Acest lucru era necesar, se afirma în program, pentru “o muncă politică mai eficientă”.

Totodată, membrii forului oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș vor contribui la alcătuirea planului de aniversări și comemorări pentru anii 1974–1980, aceștia consultându-se, în acest sens, cu istorici, oameni de cultură și de artă, specialiști în mișcarea muncitorească.⁶⁷

⁶⁶ Ibid., f. 41–43.

⁶⁷ Ibid., f. 43–45. Ștefan Heinz Kehrer având pseudonimul Hans Kehrer(1913–2009) sub care a publicat poezii, lucrări de proză, piese în dialect șvăbesc. Actor și autor de piese de teatru (multe în grai popular), a activat în cadrul Teatrului de stat german din Timișoara până în 1980 când a

“Planul de măsuri pentru îmbunătățirea activității în domeniul muncii politice și cultural-educative” prevedea sprijinirea, în conformitate cu deciziile plenarei Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din februarie 1971, activității cenaclului literar “A. M. Guttenbrunn” pentru “promovarea unei literaturi angajate, ancorate în prezentul zilelelor noastre”.

Consiliul își propunea să susțină și proiectul editării unei antologii a prozatorilor germani din județele Timiș, Caraș-Severin, Arad, precum și a scriitorilor bănățeni care trăiau la București. Pe de altă parte, conducerea Consiliului avea în vedere să acorde o atenție mai mare chestiunii difuzării cărților în limba germană în România, precum și în privința îmbunătățirii sistemului de comandă a cărții, ca și a fixării tirajelor, în acest scop urmând să ia contact cu Centrul de difuzare a cărților, precum și cu Cooperativa de consum care se ocupa cu difuzarea cărților în localitățile rurale.

În ceea ce privea cultura de masă, Consiliul avea în vedere ca cel puțin două brigăzi artistice să susțină programe în limba germană.

Legat de învățământul în limba germană, Consiliul își propunea ca, împreună cu Inspectoratul școlar județean, să organizeze o consfătuire a tuturor profesorilor de limba și literatura germană din județul Timiș pentru îmbunătățirea muncii acestora, cu accent pe activitatea extrașcolară și de cercetare.⁶⁸

La 2 mai 1973 a fost redactat materialul intitulat: “Contribuția Consiliului județean Timiș al oamenilor muncii de naționalitate germană la îmbunătățirea muncii politice și cultural-educative de masă”, în care se sublinia necesitatea mobilizării șvabilor în acțiunile din domeniul ideologic, pentru făurirea societății socialiste și consolidarea frăției și unității între români și naționalitățile conlocuitoare, educarea “în spiritul patriotismului și internaționalismului socialist”. În acest sens, se prevedea și antrenarea germanilor într-un număr mare pentru a lua parte la diferitele forme de învățământ de partid și de UTC.

Se preciza, în continuarea documentului, că s-a desfășurat o activitate permanentă în cadrul Universității populare din Timișoara, care va continua în perioada următoare. Se evidențiază faptul că a crescut numărul germanilor care participau la acțiunile desfășurate în secțiile acestei Universități, la conferințele pe care personalități importante ale vieții politice, culturale și științifice le-au susținut, astfel de manifestări având loc și la Casa de cultură a studenților din Timișoara, precum și în diferite școli cu predare în limba germană de la orașe și sate.

Erau date ca exemplu în acest sens, conferințele organizate în limba

emigrat în RFG, unde și-a continuat activitatea publicistică și culturală (vezi <https://www.deutschestheater.ro>, accesat la 12 august 2024).

⁶⁸ Ibid., f. 46–48.

germană, săptămânal, sub conducerea profesorului Erich Pfaff în sala festivă a Liceului Lenau și care urmau să continue în perioada următoare.

În ciuda acestor realizări, se sublinia că mai erau multe de făcut pentru “înlăturarea apolitismului” care se menținea la o parte a șvabilor din județ, fiind date ca exemplu localitățile Deta, Lugoj, Periam, Peciu Nou, Cărpiniș, Dudeștii Noi etc.⁶⁹

În eforturile de susținere a formațiilor artistice de amatori din localitățile unde trăiau germanii, membrii Consiliului au apelat la specialiști din domeniul muzicii, teatrului, dansului, la textieri în scopul creșterii calității spectacolelor, fiind sprijinite și căminele culturale, cluburile muncitorești pentru realizarea unor programe comune “care au contribuit la întărirea prieteniei dintre români și naționalitățile conlocuitoare.

Căminele culturale din Variaș, Giarmata, Comloșu Mic au organizat, cu ajutorul Consiliului, manifestări tradiționale, precizându-se că acestea au cunoscut schimbări în privința conținutului lor, care le-au transformat, în multe localități, “în autentice sărbători ale folclorului șvăbesc cu un conținut îmbogățit și nou”. Se arăta că în iarna respectivă au avut loc 90 de manifestări de acest gen, la care au participat circa 45.000 de oameni de toate naționalitățile.

O atenție deosebită s-a acordat Kirchweih-ului, fiind publicate în “Neue Banater Zeitung” și “Neuer Weg” articole privitoare la istoricul acestei importante sărbători șvăbești, urmărindu-se astfel ca aceasta să aibă un caracter laic. Se arăta însă că în ciuda acestor demersuri, sărbătoarea se afla încă sub patronajul bisericii catolice în unele localități.

În continuarea documentului sunt prezentate realizările în plan cultural la care și-a adus aportul Consiliul oamenilor muncii de naționalitate germană. Astfel corul “Schubert”, format din 80 de membri și care avea în repertoriul său 90 de melodii în limbile germană și română (se precizează că a acesta luat ființă în urma unui apel lansat de către Consiliu în paginile ziarelor “Neue Banater Zeitung” și “Neuer Weg”, cu sprijinul Consiliul Județean al Culturii și Educației Socialiste) a susținut concerte în județele Arad, Caraș-Severin, Sibiu și Brașov.

Numeroase activități culturale au fost susținute de către elevii și studenții germani din județul Timiș. În acest sens, studenții germani, ajutați de cadrele

⁶⁹ Ibid., f. 50–53. Erich Pfaff (1930–2011), profesor de geografie, predând și istoria arhitecturii la Facultatea de construcții din cadrul Politehnicii din Timișoara. A fost directorul Liceului Lenau în perioada 1971–1987 și 1990–1992, având o contribuție remarcabilă la creșterea prestigiului acestei importante instituții de învățământ timișorene. Printre alte inițiative, a fondat centrul german de educație a adulților din Timișoara, care a constituit un loc important de întâlnire a șvabilor din Timișoara și din împrejurimi (vezi <https://banatulazi.ro>, accesat la 12 august 2024). După 1989 a fost primul președinte al Forumului Democrat al germanilor din România (până în 1992) și parlamentar (vezi și <https://de.wikipedia.org>, accesat la 12 august 2024).

didactice de la Catedra de limba și literatura germană a Universității, precum și de actori de la Teatrul german de stat din Timișoara, au organizat la Casa de cultură a studenților mai multe spectacole de teatru și montaje literare care au fost bine apreciate de public.

În același timp, cadrele didactice care predau în limba germană au organizat numeroase acțiuni cu elevii și părinții acestora, cum au fost cele de la Lenau, din liceele de la Jimbolia și Lugoj, având loc și întâlniri ale elevilor cu personalități politice și culturale importante.⁷⁰

Privitor însă la activitățile desfășurate de cadrele didactice respective se sublinia că nu toți dascălii erau “militanți de frunte în răspândirea științei și culturii avansate, a ideilor marxist-leniniste”, fiind necesar ca membrii Consiliului să descopere noi metode pentru a desfășura o activitate mai intensă cu corpul didactic care avea o influență foarte mare asupra cetățenilor germani.

De asemenea, nu s-a supravegheat îndeajuns, împreună cu Inspectoratul școlar județean, modul în care erau predate științele sociale în școli, ca și educația cetățenească, fiind evidențiat și faptul că profesorii de limba și literatura germană nu au fost atrași îndeajuns în activitățile extrașcolare.

Tot la capitolul realizări, cu prilejul aniversării Teatrului german de stat în “Neue Banater Zeitung” au apărut articole privitoare la momentele semnificative din istoria acestei importante instituții culturale timișorene, evenimentul fiind tratat și în “Drapelul roșu”, “Neuer Weg”, radio Timișoara.

A avut loc și concursul “Cel mai îndrăgit actor, cea mai îndrăgită actriță”, la care au luat parte peste 600 de concurenți, iar la Editura Kriterion se afla în curs de tipărire o monografie a teatrului, semnată de către Nikolaus Berwanger și Wilhelm Junesch.

Pe de altă parte, au fost realizate noi și valoroase puncte muzeistice și case memoriale în care erau prezentate documente istorice, creații materiale și spirituale ale șvabilor, aportul unor personalități marcante la dezvoltarea provinciei, în acest sens înscriindu-se expoziția memorială Ștefan Jäger. S-a acționat și pentru îmbogățirea patrimoniului Casei memoriale Lenau și secției etnografice șvăbești din Lennauheim.

Consiliul a făcut eforturi și pentru amplasarea unei case șvăbești la Muzeul satului, în acest sens sprijinind colectivul științific al secției de etnografie pentru descoperirea unei locuințe datând din secolul al XIII-lea din Biled.⁷¹

Au fost obținute rezultate frumoase în urma colaborării cu cenaclul literar “A. M. Guttenbrunn” în vederea cercetării moștenirii culturale și răspândirii scrierilor scriitorilor bănățeni de limbă germană. De asemenea, au fost

⁷⁰ Ibid., f. 54–56.

⁷¹ Ibid., f. 57–59.

organizate întâlniri ale acestora cu cititorii, au fost discutate piese de teatru, fragmente de romane, poezii etc., la care au participat și reprezentanții revistei Uniunii Scriitorilor “Neue Literatur” din București.

A avut loc și reconsiderarea activității și operei “celui mai mare romancier german din Banat” A. M. Guttenbrunn, în paginile publicațiilor “Neue Banater Zeitung”, “Neue Literatur” și “Orizont” apărând în ultimii doi ani mai multe studii și fragmente din scrierile sale, editura Kriterion a reeditat cunoscuta poveste “Micul șvab”, iar scriitorul și istoricul literar Andreas A. Lillin pregătea pentru Kriterion o monografie cu titlul: “Adam Müller-Guttenbrunn – viața și opera sa”.

Consiliul a acordat o mare atenție și scrisului în dialect șvăbesc, care se bucura de o foarte mare apreciere în rândul șvabilor bănățeni și în urma colaborării cu Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, precum și cu “Neuer Weg” și “Neue Banater Zeitung”, la Kriterion și Facla au fost editate, în ultimii ani, primele antologii de lirică și proză a autorilor bănățeni din trecut și din acel moment, ca și lucrările “De-ale șvabilor” și “Cartea Pipatsch”.

În același timp, la Teatrul german de stat din Timișoara au fost jucate patru piese în dialect șvăbesc, iar emisiunea în limba germană a postului de radio Timișoara a transmis programe în graiul respectiv. Și formațiile de amatori (circa 35 la număr) aveau în repertoriul lor astfel de piese “a căror tematică este ancorată în contemporaneitate, reflectând mai ales viața și mentalitate sătenilor noștri”⁷²

Erau prevăzute editarea altor lucrări în dialect șvăbesc, printre care o primă culegere de folclor german din Banat realizată de către Hans Gehl, membru al cercului de studii etnografice (înființat de către Consiliu în urmă cu doi ani).

De asemenea, o altă lucrare a profesorului Hans Speck, membru al aceluiași cerc, urma să fie publicată în cuprinsul revistei de specialitate “Forschungen fur Volks-und Landeskunde” din Sibiu.

Tot din inițiativa Consiliului, editura Kriterion a publicat volumul monografic dedicat lui Stefan Jäger, în acel moment aflându-se la tipar monografia Franz Ferch, ambele lucrări fiind întocmite de către Anemarie Podlipny-Hehn.⁷³

⁷² Ibid., f. 59. Andreas A. Lillin (cunoscut și sub numele de Andrei A. Lillin) (1915–1985), adept al realismului socialist în literatură, sub redacția sa a apărut primul număr al publicației “Banater Schrifttum”, devenită în 1956 “Neue Literatur”. A făcut parte și din redacția revistei “Orizont” (vezi <https://www.wikiwand.com>, accesat la 12 august 2024).

⁷³ Ibid., f. 59–61. Franz Ferch (1900–1981), pictor și grafician, a studiat arhitectura interioară și designul interior la Dresda și artele plastice la München. A avut o activitate artistică prodigioasă, multe dintre lucrările sale fiind premiate, fiind și președintele Asociației de Arte Plastice din Timișoara. În 1979 a emigrat în RFG. Lucrarea Annemarie Podlipny-Hehn dedicată lui

Concluzionând, prin crearea Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană, Nicolae Ceaușescu a urmărit o integrare și mai mare a acestei importante minorități în structura regimului comunist, astfel încât Partidul Comunist Român să controleze deplin societatea românească.

Desigur aceasta nu însemna “un fel de autoguvernare teritorială în zonele cu populație amestecată din punct de vedere etnic”, așa cum sublinia istoricul Adam Burakowski.⁷⁴

Membrii Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș au fost nevoiți să accepte directivele primite din partea forurilor de partid județene și centrale privitoare la activitatea politică și ideologică, directive ce trebuiau transpuse în practică și care aveau în vedere, printre altele, formarea “omului nou”, creator al societății socialiste.

Rezultatele nu au fost pe măsură, atât documentele elaborate de către conducerea Consiliului, cât și faptul că numărul din ce în ce mai mare al șvabilor care doreau să părăsească “raiul socialist” evidențiind acest eșec.

Tot în această direcție se înscrie și insuccesul (în ciuda propagandei ateiste tot mai insistente, la care au participat și membrii Consiliului) de ai determina pe șvabi să renunțe la credință, să devină atei (accentul punându-se în special pe tineri). Exemplul cel mai evident în acest sens îl reprezintă imposibilitatea transformării uneia dintre cele mai importante sărbători religioase, Kirchweih-ul, într-una laică.

Oprirea exodului șvabilor din județul Timiș a constituit o altă sarcină politică trasată, în perioada pe care o analizăm, Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din județ. În cadrul discuțiilor avute pe această temă cu factorii de răspundere politică, unii dintre membrii organizației au avut curajul să ceară acordarea libertății de circulație, precizându-se că astfel oamenii nu ar mai dori să părăsească definitiv țara. În același timp, s-au ridicat contra șicanelor, abuzurilor pe care autoritățile de resort le comiteau față de cei care solicitau să întreprindă călătorii externe în scop profesional sau turistic.

Tot din punct de vedere politic, liderii Consiliului au acționat pentru îndreptarea nedreptăților suferite de șvabi în urma exproprierilor de după cel de-al Doilea Război Mondial, pentru acordare unor ajutoare sociale germanilor bătrâni și bolnavi.

În perioada 1968–1973, Consiliul oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș a acordat o atenție majoră culturii șvabe din Banat. În urma inițiativelor luate, au fost create formații artistice de amatori (de dans,

Franz Ferch (Franz Ferch. Monografia artistului) a apărut în anul 1975, la editura Kriterion (vezi <https://de.wikipedia.org/wiki>, accesat la 15 august 2024).

⁷⁴ Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. 1965–1989. Geniul Carpaților* (Iași: Polirom, 2011), 136.

fanfare, de teatru) în multe din localitățile cu o populație germană numeroasă, aceeași activitate fiind întâlnită și în școlile cu predare în limba germană.

Totodată, au fost susținute instituțiile culturale profesioniste, precum Teatrul de stat german din Timișoara sau cercul literar “Adam Müller Guttenbrunn”, au fost comemorate personalitățile culturale șvabe originale din Banat sau care și-au desfășurat activitatea în provincie, cărora li s-au realizat muzee sau case memoriale.

O mare atenție a fost acordată etnografiei, folclorului șvăbesc, scrierilor în dialect șvab, fiind sprijinite și încurajate cercetările științifice în această direcție și publicate culegeri de folclor. Au fost depuse eforturi și pentru transferarea la Muzeul satului din Timișoara a unei case șvăbești.

În același timp, s-a urmărit o circulație mai bună a cărții în limba germană în Banat dar și difuzării în țară și în străinătate a scrierilor culturale și științifice realizate de către autorii șvabi din Banat.

Membrii Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din Timiș și-au îndreptat eforturile spre scrierea unei istorii obiective a șvabilor bănățeni, desigur din perspectivă marxistă (o cedare ideologică obligatorie în acel context).

Conducerea Consiliului a susținut dezvoltarea învățământului în limba germană, urmărind creșterea rețelei de școli, îmbunătățirea conținutului manualelor școlare, modernizării sistemului de predare.

Analizând activitatea Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din perioada 1968–1973, putem conchide că aceasta a fost, în condițiile politice de atunci, benefică pentru șvabii bănățeni, membrii organizației apărând interesele acestora, contribuind la dezvoltarea culturii și tradițiilor germane din Banat (cu un trecut remarcabil, întrerupt de perioada tragică de după 1944). Desigur, faptul că în fruntea Consiliului s-au aflat o serie de intelectuali a contribuit la acest demers. Compromisurile făcute din punct de vedere politic și ideologic de către membrii Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din județul Timiș au constituit prețul pentru apărarea intereselor materiale și culturale ale șvabilor din județ în perioada pe care am analizat-o.

**THE COUNCIL OF GERMAN NATIONALITY WORKERS
IN TIMIȘ COUNTY BETWEEN THE DIRECTIVES OF THE
ROMANIAN COMMUNIST PARTY AND THE DEFENSE OF
THE SWABIANS' INTERESTS IN BANAT (1968–1973)**

Abstract

By creating the Council of German ethnic workers, the communist regime aimed to get a larger control on that important ethnic minority in Romania. So, the members of

the Council in Timiș County were forced to take part to materializing the RCP politics in the Swabian county community, to indoctrinating them in order to create the so-called new man. The same were the propaganda actions in order to estrange the Swabians from religion, especially the young ones, to make them atheists. All of them had also to involve in different actions to hold back the migrations to FRG, ever intensified the time I have analyzed.

But those approaches failed as we can note from the official papers, the ever larger number of those who required visa for FRG, the way the people went on to Roman-Catholic Church or how they preserved the religious nature of important feasts, as Kirchweih for example. The leaders of that German forum acted toward rectifying the abuses of the agrarian reform from 1945, and supporting the old and unwell Swabians devoid of means of subsistence.

On the other hand, the members of that Council made efforts to preserve Swabian cultural traditions, increase Swabian cultural life by organizing dance ensembles, fanfares, singing groups or community theatres, etc. in localities with many German people. Museums, museal branches or memorial houses were also initiated, especially for ethnographic and local languages heritage. Cultural institutions (the German Public Theatre Timișoara), German literature and Swabian publications were also encouraged in order to write an objective (as allowed at that time) history of the Swabians in the Banat.

The German Council intensively worked for developing the German education there, increasing the education network and the quality of the educational process.

It is reasonable so to consider that the work of the Council of German ethnic workers in Timiș County was a favorable one for the Swabians in the county in 1968–1973, and the political and ideological concessions the members of the Council made then were the price they paid to defend the interests of the people they represented.